

Inhoudsopgave

Inhoud	blz 1
Van de redactie	2
Bewonersgeschiedenis van één van de oudste woningen van Marum	3
Het kerkhof van Marum	8
Ids Jongasma, badmeester in hart en nieren (deel 1)	15
Ids Jongasma, badmeester in hart en nieren (deel 2)	22
Een archeologische vondst	27
Oorlog op Trimunt	31
Het vakwerk	34
Een herinnering met een luchtje	38
Zoekplaatje	39
Colofon	40

Het logo van Heemkundekring Vredewold-West, naar ontwerp van H. Dullink, heeft betrekking op het gebied waarin onze dorpen liggen. De gegolfde lijnen onderin geven de vele watertjes aan die in dit gebied stromen en gestroomd hebben. Ook hebben ze betrekking op Mar-heim, gemeente grenzend aan water. De gebogen lijn is een Typha Latifolia oftewel een Grote Lisdodde, in de volksmond ook wel tourebout of rietsigaar genoemd. Deze plant komt in ons gebied veel voor en is kenmerkend.

Van de redactie

We zijn mooi op tijd met deze uitgave van 't Olde Guet. Is het meestal een race tegen de klok om het op tijd bij de drukker te krijgen, maar deze keer hebben we er in alle rust aan kunnen werken. Tijd te over in deze Covid – 19 periode.

Maar als we zouden mogen kiezen, zouden we natuurlijk gaan voor minder rust. Helaas hebben we niets te kiezen, voorzichtigheid is geboden.

Er is weer een grote variatie aan artikelen binnengekomen; naast grote bijdragen, ook kleinere.

Geert Braam heeft badmeester Ids Jongsma eer aan gedaan met een prachtig artikel. We hadden het in twee delen uit willen geven. Dat is nu ook het geval, maar wel in dezelfde uitgave. Jongsma vertelt zelf hoe hij het hier in Marum gehad heeft in de Wotterwille.

Bauke Jansen onthult de bewonersgeschiedenis van één van de oudste woningen van Marum. Deze staat aan De Kruisweg en wordt op dit moment verbouwd.

Gonneke Teeuwen – Renssen schrijft over het kerkhof bij de Romaanse Kerk in Marum-West. Ook beschrijft Gonneke een archeologische vondst van Martin van den Bosch, een zogenaamde 'felsbeil'.

Martje Grondsma heeft een interview met Albert Hoeksema uitgewerkt. Albert woonde als kind bij Trimunt en heeft de opbouw van de Duitser stelling Löwe meegemaakt.

Verder komen nog even terug op de vakwerkwoning in Lucaswolde en is er een herinnering met een 'luchtje'.

We besluiten deze uitgave met twee zoekplaatjes. Dat wil zeggen dat we graag meer informatie willen over twee foto's. De één betreft een boerderij, welke mogelijk aan de Jonkersvaart heeft gestaan. Het is een nogal monumentaal gebouw met een balustrade op de aanbouw.

De tweede foto geeft een (sintel?)weg weer in Marum – misschien de Kruisweg?

We hopen dat er weer veel op wordt gereageerd door onze lezers van het Olde Guet.

Tot besluit

We streven er telkens naar om zoveel mogelijk bijdragen van leden van onze vereniging op te nemen. Daarom willen we benadrukken dat aanvullingen, opmerkingen, en vooral kopij van harte welkom zijn.

Via onze website www.historischmarum.nl ontvangen wij steeds meer vragen over genealogie en woninghistorie. Een teken dat men naast ons ledenblad de vereniging ook op andere wijze weet te vinden. Dit blijkt te meer uit het feit dat ons ledenbestand nog steeds blijft groeien.

Een goede ontwikkeling!

Bewoningsgeschiedenis van één der oudste woonhuizen van Marum

Bauke Jansen

Met een omhulsel van metalen buizen, staaldraden en grof geweven nylondoek, staat het bouwwerk in de publieke ruimte te pronken. Het eeuwenoude pand aan de Kruisweg 55, gebouwd in 1855, is grotendeels aan het oog onttrokken; alsof de bekende inpakkunstenaar Christo nog bezig is geweest in het Westerkwartier. Na de Arc de Triomphe in Parijs en de Reichstag in Berlijn lijkt het concept in onze streken te hebben wortel geschoten. Weliswaar postuum, want de man is eind mei 2020 overleden. Het hoogbejaarde, ingekapselde bouwwerk zal zich de komende tijd als een rups verpoppen tot iets nieuws: een jonge, fleurige vlinder, die tot stand komt onder de handen van Martijn Renkema, die er met zijn gezin woont. Het achterhuis staat er al, het ziet eruit als een authentieke boerenschuur, inclusief koeruitjes, een uilenbord en een hoog pannendak. De zijmuren zijn opgemetseld in keurig kruisverband.

Bouwtijl

Het jaartal '1855' staat op de voorgevel. Er wordt beweerd dat het boerderijtje aan de Kruisweg 55 één van de oudste woonhuizen van Marum is, dat qua authenticiteit door de jaren heen niets heeft ingeboet.

De plaatsing en bouwvorm verraden durf en welstand. Helemaal tegen de doorgaande weg aan, op een zichtlocatie. Anders dan de destijds, vooral in Drenthe gangbare boerenbehuizing, (het vroegere hallenhuis), bestaande uit een ééncellige langgerekte schuur met geïntegreerd woongedeelte, veelal zonder schoor-

steen¹, is dit gebouw tweecellig van aard: een voor de schuur dwarsgeplaatst woonhuis met twee (!) schoorstenen². Centraal in de voorgevel bevindt zich de toegangsdeur, die leidt naar een gangetje dat doorloopt tot het schuurgedeelte. Met twee kamers aan weerszijden, beide voorzien van een haardpartij.

Waarschijnlijk deed de oostkamer dienst als 'mooie' kamer, voor bijzondere gelegenheden en als kantoortje en was de westkamer de ruimte waar men dagelijks verbleef en sloep in bedsteden. Het plafond tussen de balklagen is beschilderd met fraaie motiefjes, die doen denken aan de hoekversieringen op Fries aardewerk, in de kleuren groen en roodbruin.

¹ Een schoorsteen was niet nodig. Het koken en bakken gebeurde in een aparte hutje op het erf, in verband met brandgevaar.

² Meerdere schoorstenen op een gebouw waren een teken van welstand. Per schoorsteen moest belasting worden betaald.

De eerste bewoners

In 1855 koos de al wat grijzende 'herenboer' Wolter Sijtses Bergsma ³, met zijn 2e vrouw Martje Renkema, voor een nieuw plaatsje onder de zon. Dat was op het land van familie. De Holtrops bezaten hier 60 ha grond, waarvan 18 ha een groot heideveld was. Aan deze familie was Wolter op relatief late leeftijd (37 jaar oud) aangetrouwd door zijn huwelijk, op 12 oktober 1828, met Lutske Derks Hummel, de weduwe van Hendrik Piers Holtrop, die drie kinderen had. Met Lutske kreeg hij nog negen kinderen. Wolter moet een getalenteerd man zijn geweest: van eenvoudig schoenmakerszoon opgeklommen tot gemeenteontvanger - zeg maar het hoofd financiën - die de gemeentelijke belastingen moest innen. Door het huwelijk met Lutske werd hij een invloedrijk man met veel verantwoordelijkheden. Grootboer en ververner op Frimaheerd. Daarnaast kerkvoogd, wat maakte dat hij veelvuldig werd gevraagd om boedelbeschrijvingen te maken en nalatenschappen te regelen.

Na het overlijden van Lutske, 45 jaar oud, op 24 januari 1847, moest het kapitaal van de Holtrops uitgesplitst worden. Er volgde een publieke verkoop op 18 en 19 april 1850. Ongetwijfeld heeft Wolter Bergsma daar de hand in gehad. Hij verwierf zo het recht op het kampje land, waarop Kruisweg 55 , toen nog huis nr. 12, kon worden gebouwd.

Wolter Bergsma heeft goed oog gehad voor de strategische ligging van zijn nieuwe woning. Die lag op het snijvlak van de regionale infrastructuur over land en water. Enerzijds de wegverkeers- verbinding tussen Groningen en Friesland, met de tegenover liggende herberg waar de gemeenteraad vergaderde en waarnaast later in 1908 zelfs het gemeentehuis verrees. Anderzijds de vaarroute, De Pierswijk, belangrijk voor de afvoer van turf, die werd gegraven tussen 1836 en 1852. Daarbij werd het grote heideperceel van de Holtrops doorkleefd. Deze vaart was later de belangrijkste vestigingsfactor voor nieuwe industriële activiteiten, zoals melkverwerking en, vanaf 1918, de timmerfabriek.

Wolter heeft helaas niet lang van zijn paradijsje kunnen genieten. Niet veel langer dan twee jaar. Op 13 augustus 1857 overlijdt hij, 66 jaar oud. De boedelbeschrijving vermeldt 56 bijenkorven, wat de aanwezigheid van het nabije heideveld nog maar weer eens duidelijk maakt.

*Rechts op deze foto is nog net de voorgevel van Kruisweg 55 zichtbaar.
Het pand links is Hotel Walvius.*

³ Gegevens ontleend aan een artikelenreeks van Arie Burma in 't Olde Guet nrs. 16, 17 en 18

De veldwachter

Het huis, kadastraal bekend als Marum C 1734, wordt via een openbare veiling voor f 1.540,- verkocht aan Klaas Abels Mulder. Deze Mulder, de naam zegt het al, stamde uit een mole-naarsgeslacht. Zijn ouders hadden eerst een boekweitmolen in Tolbert, later in Leek⁴. Hij was veldwachter. Later werd hij gemeentebode van Marum. Op 23 mei 1839 huwde hij, 36 jaar oud, te Marum met de 35-jarige Gepke de Wind. Beiden in eerste echt, wat laat was voor die tijd. Zeer vermoedelijk was de oorzaak van de vervulling van de dienstplicht bij de Nationale Militie bij de Belgische Opstand. Na de Tiendaagse Veldtocht (augustus 1831) bleef de Groninger Schutterij, waartoe hij waarschijnlijk behoorde, nog tot september 1834 in het Zuiden gelegerd. Veldwachters waren in het midden van de 19e eeuw veelal veteranen uit het leger. Hun taak was het toezien op de oogst en de landschapseigendommen. Hun vergoeding (jaarwedde) was karig, wat maakte dat ze bijbaantjes accepteerden om in hun onderhoud te voorzien. De stap van gemeentelijk veldwachter naar gemeentebode is dan niet groot. Klaas Abels Mulder woont tot zijn dood op 27 juni 1874 op de Kruisweg 55 (in de aangifte staat dat hij 71 jaar oud, geboren 1803 Tolbert en landbouwer van beroep is. Zijn vrouw is hem enkele jaren daarvoor voorgegaan in de dood (19 juli 1869, 66 jaar oud).

Uit Marum wordt van den 14^{en} het volgende berigt: „Gisteren zijn alhier door den gemeente-velwachter Mulder en den Rijks-velwachter Komdeur twee broeders, waarvan de jongste, nog geen 18 jaren telt, gearresteerd en gevankelijk naar Groningen vervoerd, verdacht van in den avond van den 14^{en} Februarij jl., uit een hok van den landbouwer L. de Boer, te Noordwijk, ontvreemd te hebben vier Drentsche schapen. Men beschouwt dezen diefstal hier niet als een op zich zelf staand feit, maar als voortzetting van wat hier gedurende eene reeks van jaren, nu en dan, pleegt te gebeuren, zonder dat onze ijverige politie de schuldigen konde ontdekken. De gedane huiszoeking heeft geleid tot het vermoeden, dat de beide gearresteerden tot een zogenaamd complot behooren, welks euvel-daden men hoopt, dat nu door hunne bekentenis aan het licht zullen komen.”

De bouwkundige

Op 23 november 1874 verkopen de erven het woonhuis met schuur en de beklemming van de bijbehorende percelen voor f 2.055,- aan Jannes Veenstra, die als beroep opgeeft timmerman (1878) en bouwkundige (1909). Daarmee komt aan het licht dat Martijn Renkema (zie inleiding) niet alleen een familielid als stichter van het oorspronkelijke pand heeft, maar ook een 'collega' als vorige bewoner.

Jannes Veenstra huwde op 10 oktober 1874 met Lutske Holtrop. Zij was een dochter van Pier Hendriks Holtrop en Froukje Fokkes Posthuma en vernoemd naar haar grootmoeder Lutske Derks Hummel. Omdat ze geboren is in 1852 is het zeer wel mogelijk dat ze al heel jong (tussen haar 3e en 5e levensjaar) in het pand kwam, als ze een bezoek bracht aan haar (stief) grootvader Wolter Bergsma.

Uit het huwelijk van de Veenstra's spruiten twee dochters, Klaaske (1875) en Froukje (1878), waarvan laatstgenoemde als 30-jarige ongehuwde onderwijzeres wonend te Groningen, betrekkelijk jong overlijdt. Op 14 mei 1909 in het RK Ziekenhuis te Groningen.

Volgens de overlevering gebruikte het echtpaar Veenstra het pand samen met Marten Idsingh die mogelijk vanaf 1901 (mede)eigenaar was. Met twee woonkamers, aan weerszijden van het gangetje, was dat goed mogelijk. Beide woonkamers zullen in die tijd voorzien zijn geweest van bedsteden.

⁴ Zie artikel Koos Vos, de boekweitmolen van Bonnema, in 't Olde Guet nr 13

Marten Idsingh was een ongehuwde landbouwer uit Marum en kleinzoon van de eerste Marumer maire Hendrik Tjibbes Idsingh.

Jannes Veenstra en Lutske Holtrop overlijden kort na elkaar, eerst de vrouw op 28 juni 1921 (68 jaar oud) en de man op 27 november 1922 (74 jaar oud). Marten Idsingh overlijdt op 16 januari 1923 te Marum (76 jaar oud).

In de krant vinden we, kort na elkaar in 1923, verkopen van zowel de erven J. Veenstra als van de erven M. Idsingh. Niet duidelijk is, of over hetzelfde pand wordt gesproken.

MARUM.
Op Vrijdag 1 Juni 1922, 'snam.
6 uur, ten huize van den café-
houder WALVIUS te Marum,
zullen ten verzoeken van de erf-
genamen van den heer MARTEN
TJEBBES IDSINGH publiek te
koop worden aangeboden:
Perc. 1. Het Huis
te Marum, door den erfliater be-
woond geweest, aan de trambaan
en den grintweg, met schuur-
ruimte, stookhut, erf en tuin, gr.
24,82 are.

MARUM.
Op nader te bepalen tijd en
plaats zal ten verzoeken van de
Erven den Heer J. VEENSTRA
te Marum publiek worden ver-
kocht:
**Eene nieuwe
Heerenbehuizing**
met grooten tuin aan den prov.
grintweg te Marum.
J. VELLINGA,
Notaris te Leek.

Mogelijk zijn de Veenstra's op latere leeftijd naar een ander pand aan de Kruisweg verhuisd. In het geval van Veenstra wordt gesproken over 'Eene nieuwe Heerenbehuizing met grooten tuin aan den prov. grintweg' en ingeval van de erven van Idsingh over 'Het Huis te Marum, door den erfliater bewoond geweest, aan den trambaan en den grintweg'.

Ook de rijk gesorteerde inventaris van Veenstra wordt verkocht, waaronder een reguleurklok, 2 marmeren pendules met kandelaars, een Mahonie Houten Linnenkast met kroon.

ne vele, vele stoelen: 12 mah. stoelen met rood trijp, 6 stoelen met rieten zittingen, 6 keukenstoelen, 4 Weener stoelen en 2 opvouwbare ligstoelen...

Landbouwer en kalverschetser

In de zomer van 1924 gaat Ebbel van der Velde (geb. 1876) wonen op het boerderijtje aan de Kruisweg 55. Hij was evenals Wolter Bergsma, op latere leeftijd (in 1910) boer geworden, na jaren als boerenarbeider te hebben gewerkt. Vermoedelijk was hij knecht bij Folkert Tolsma in Lucaswolde, die getuige was bij het huwelijk op 18 mei 1901. Eerst woonde Ebbel vele jaren elders in Marum, samen met zijn vrouw Grietje Dijkstra. Grietje was de dochter van Louwe Dijkstra en Martje Hazenberg, landbouwers te Niebert. Het echtpaar kreeg zeker 7 kinderen⁵. Grietje overlijdt op zestigjarige leeftijd, op 28 dec 1940. Ebbel blijft er daarna nog wonen met zijn jongste dochter Louwina Jantina.

MARUM.
Op Donderdag 5 April 1923,
nam. 1 uur, ten huize van den
heer P. VEENSTRA te Marum,
ten verzoeken van de erven wij-
len den heer J. VEENSTRA,
zullen publiek a contant wor-
den verkocht:
**Mah. Houten Linnenkast
met kroon,**
12 mah. stoelen met rood trijp,
2 mah. houten tafels, klein mah.
houten tafeltje, klein mah. hou-
ten kastje, armstoel, 6 stoelen
met rieten zittingen, 6 keuken-
stoelen, 4 Weener stoelen, 2 op-
vouwbare ligstoelen, uittrekta-
fel, keukentafel, vurenh. linnen-
kast, secretaire, ladenkast, vu-
renh. kastje, 2 theetafels, 5
bloemtafels, 2 waschtafels, w.v.
1 met marmeren blad, 3 houten
ledikanten, nachtkastje, 3 ijze-
ren ledikanten, 3 springveeren
matrassen, bedden, dekens, enz.
vulkachel, onkleele kachel,
haardstel, petroleumkachel, pe-
troleumstellen, 2 tinnen koffie-
potten met komforen, kapstok
met parapluiehak, vloerkleed,
loopers, cocos- en andere mat-
ten, tafelkleeden, spiegels, schil-
derijen, kop. staande lamp, elec-
trische lampen, reguleurklok,
2 marmeren pendules met kan-
delaars, boekentafeltje, boeken-
hanger, ketels, pannen, potten
waschketel, emmers, tobben, lad-
dertrappen, linnenrekken, zinken
badkuipen, porcelein, glas- en
aardewerk en hetgeen meer zal
worden gepresenteerd.
J. VELLINGA, notis. te Leek.

Deze Louwina kwam er, volgens de overlevering, als baby van 1,5 jaar wonen en blijft dat 92 jaar doen. Tot 2016! Door haar huwelijk in 1948 met Jannes Ensing (1922-2013), de kalverschetser⁶, komt er weer een gezin wonen op het boerderijtje. De tuin achter het boerderijtje wordt in deze jaren een lusthof, met fruitbomen, bessenstruiken en bloemen. Er worden twee dochters geboren, Eempien en Greetje. 'Het pronkje' blijft nog eigendom van grootvader Ebbel v.d. Velde tot zijn dood op 28 maart 1962, op 85-jarige leeftijd. Daarna mogen Jannes en Louwina erop passen. Zo komen en gaan de geslachten. Met een nieuwe jas kan het boerderijtje straks weer vele jaren mee.

De zij- en achtergevel van het betreffende pand.

⁵ Martje (1902), Luikje (1904), Hendrik Derk (1907), Hendriktje Trientje (1910), Jantje Tekelina (1916) Trientje Hendriktje (1920) en Louwina Jantina (1922).

⁶ Zie artikel Geert Braam over de kalverschetser Jannes Ensing in 't Olde Guet nr. 15

**Met dank aan makelaardij Reinette voor het beschikbaar stellen van enkele foto's uit 2016*

Het kerkhof rond de Romaanse kerk in Marum

Gonneke Teeuwen - Renssen

Het kerkhof in Marum behoorde oorspronkelijk bij de Hervormde Gemeente van Marum en werd onderhouden door vrijwilligers. In 2013 nam de toenmalige gemeente Marum het oude kerkhof over, zodat de aangrenzende algemene begraafplaats samen met het kerkhof één beheerder kreeg. Het gras, de beukhaag en de paden werden netjes onderhouden, maar de graven - ongeveer duizend - zelf niet. Heemkundekring Vredewold-West (HVW) nam in 2015 het initiatief tot onderhoud en herstel van de oude graven op het kerkhof rondom de Romaanse kerk. Want bij zo'n mooie oude kerk hoort ook een verzorgd kerkhof!

Aan het werk

We zijn begonnen met inventariseren aan de hand van een plattegrond; wie ligt waar en wat moet er aan de grafstenen gebeuren? Vrijwilligers van kerkhoven uit naburige dorpen hebben we gevraagd hoe zij het aanpakten. Hoe zit het met de toestemming om iets aan de graven te doen? Op welke manier maken zij schoon? Welke materialen gebruiken zij? Hoe financieren zij dit werk? De gemeente Marum heeft ons eenmalig, in het kader van bewonersinitiatieven, een subsidie gegeven.

De nieuwe gemeente Westerkwartier is momenteel bezig om het beleid van alle begraafplaatsen die zij onder haar beheer heeft te harmoniseren. Het zijn er 28 en het houdt in, dat zij voor elke begraafplaats een voorstel heeft laten maken. Er is gekeken naar wat de waarde van de begraafplaats of het kerkhof is en hoe daar in de toekomst mee moet worden omgegaan. Voor het oude kerkhof in Marum is het voorstel, dit te bestempelen als historisch waardevolle plaats. Als dat besloten wordt, dan betekent het dat er niet geruimd zal worden. Het kerkhof zal dan blijven zoals het is, met dien verstande, dat er alleen nog bijzettingen zullen plaats vinden in familiegraven. Om het kerkhof in goede staat te houden zijn vrijwilligers nodig, die bereid zijn om onderhoud te doen aan de graven. Tevens zullen we moeten zorgen voor geld om materialen aan te schaffen.

Sinds twee jaar zijn we elke maandagochtend met een groepje bezig om de graven schoon te maken en het grind op de graven aan te vullen. Sinds kort zijn we ook gestart met het zwarten van de letters, het verven van de hekwerken en het lijmen van kapotte stenen. We vinden het een gezellige vrijetijdsbesteding en doen dit werk, omdat geschiedenis ons

boeit. We komen zo veel te weten over het dorp in vroeger tijd. Ook ontdekken wij steeds weer nieuwe dingen, waardoor we geprikkeld worden om nader te onderzoeken wat de betekenis of de geschiedenis daarvan is. Soms zien we bijzondere dieren, zoals een levende, blauwpaarse pissebed op een steen en parende ligusterpijlstaartvlieders op een hekwerk, of jonge torenvalken in de toren. Iets waar we bij het schoonmaken rekening mee houden zijn de korstmossen. In Nederland zijn ongeveer 200 soorten korstmos bekend. Velen gedijen juist goed op een kerkhof,

Korstmossen

Ligusterpijlstaartvlieders op hekwerk

omdat daar veel verschillende steensoorten en bomen staan. Korstmossen zijn schimmels die samenleven met algen op zeer droge ondergrond zoals steen. Ze tasten de steen vrijwel niet aan, maar hechten voornamelijk aan steen. Door alleen de voorzijde van de grafstenen schoon te maken, blijven bijzondere korstmossen bestaan. Goed voorbeeld doet goed volgen, want de laatste tijd worden er weer meer graven door nabestaanden schoongemaakt en opgeknapt, waarbij wij hopen, dat dit ook met respect voor de historie en de flora en fauna gebeurt.

Sporen van het verleden

Oorspronkelijk lag er een gracht om de kerk, zoals op een plattegrond naar de situatie in 1832 te zien is. Het huidige schelpenpad om de kerk geeft dat nu nog aan.

Wanneer het kerkhof rondom de kerk in gebruik genomen is, hebben we niet kunnen achterhalen. Het oudste graf dateert van 1829. Dat is ook het jaar waarin bij wet bepaald werd dat er niet meer in de kerk begraven mocht worden. In de kerk zijn overigens geen grafstenen te zien, onbekend is of die er in het verleden ook lagen. Bij de laatste renovatie van de kerk in 2004 zijn wel beenderen in de kerk gevonden. Deze resten zijn tezamen herbegraven onder de vloer vlak voor de preekstoel.

Een vrijwilliger bezig op het kerkhof.

Het schelpenpad laat zien waar vroeger de gracht rond de kerk is geweest.

Plattegrond van Marum zoals later weergegeven naar de situatie 1832 (kaart archief HVW)

Aan de buitenzijde van de kerk staan op de zuid- en oostkant van het schip en het koor de indeling van de grafrijen in Romeinse cijfers aangeduid.

De vaknummering begint links bij het toegangshek, maar de oudste graven bevinden zich dicht bij de kerk. Het is aannemelijk dat de aanduiding van de graven van later datum is. Vermoedelijk van 1905, omdat in vak I het oudste graf van die datum is.

Op een kaart van het kerkhof uit 1909 ziet de toegang er net zo uit als tegenwoordig.

Het oorlogsmonument is op de plek gekomen, waar eerder vermoedelijk een boom heeft gestaan, met een pad in een halve cirkel eromheen.

De Hervormde gemeente heeft het kerkhof destijds eerst naar het zuiden en later naar het oosten uitgebreid en daarna de gracht of sloot om de kerk dichtgegooid. De gemeente Marum heeft de nieuwe begraafplaats aan de noordzijde van de kerk aangelegd en in 2013 werd er besloten tot een uitbreiding in westelijke richting, nu verhoogd wegens de hoge grondwaterstand.

Bepaalde buurten hadden hun eigen begraafplaatsen naast de kerk, zoals Trimunt, Bareveld en Malijk. Het verhaal gaat dat bij de verkoop van een boerderij ook het grafrecht mee werd verkocht, waardoor bewoners van die plaats recht hadden op hetzelfde graf.

Mogelijk is dit de oorzaak dat er stenen staan die aan twee zijden gebruikt zijn.

Voorbeelden hiervan staan aan het toegangs pad dicht naar de ingang van de kerk.

Wat maakt dit kerkhof bijzonder?

Op het kerkhof staan niet heel veel hekwerken, maar die er staan, zijn vrijwel allemaal verschillend.

Eén van die hekwerken heeft de stijl van Art Nouveau. Helaas hebben de geglazuurde stenen de corrosie van het hek niet overleefd.

Detail van een kaart uit 1909 met de streekaanduidingen Bareveld, Malijk en Trimunt.

Ook zijn er graven van personen die van bijzondere betekenis voor Marum zijn geweest.

Een voorbeeld is die van onze eerste burgemeester : maire Hendrik Tjebbes Idsingh (1778-1850). Op zijn grafsteen staat zijn levensloop beschreven.

Hekwerk in Art Nouveau stijl

Mijn vader van een grutters staat En mij het mairieschap te Marum is begonnen De wiskunst was mij tot vermaak Totdat de dood mij eindelijk heeft verslonden

Het oudste graf op dit kerkhof heeft helaas een liggende steen, waardoor de tekst door weersinvloeden niet meer te lezen valt. Het is die van ds. Jan Hendrik Rhee (1758-1829), hervormd predikant in Marum en Noordwijk van 1786 tot 1825. (zie Olde Guet 4)

De verhalen achter de stenen

Natuurlijk zijn er meer personen over wie een verhaal valt te vertellen, maar soms vertellen grafstenen zelf al het verhaal. Zoals de steen van vier kinderen uit één gezin, die vermeldt dat in februari 1902 drie van de vier kinderen binnen elf dagen (aan de mazelen) zijn overleden.

Of de vermelding van de plaats van overlijden, zoals bij Roelof Appelhof. Roelof overleed op 24 februari 1944 in het concentratiekamp Neuengamme...

Een heel apart verhaal is dat van twee graven, waarop een en dezelfde persoon 'Herman Hofstee' als overledene wordt vermeld op beide stenen, zij het met een verschillende sterfdag. Op de overlijdensakte staat dat hij op 16 maart 1918 om één uur 's middags in de Wilp is overleden. Volgens zeggen, was er ten tijde van het overlijden van hem geen geld voor een steen en is hij naast het graf van zijn moeder begraven.

Toen zijn vader anderhalf jaar later overleed, is zijn naam ook bij zijn ouders op de steen gezet. Mogelijk was de familie zo in rouw, dat ze de juiste datum en overlijdensplaats van hun zoon niet goed hebben doorgegeven aan de steenhouwer. Want toen zijn vrouw overleed en bij hem in het graf kwam, is hij eveneens op die steen vermeld.

De volgende dichtregels geven aan dat de dood vroeger meer bij het leven hoorde dan nu. Dit grafchrift staat op de steen van Marten Berends Dijk (1817-1844).

*Die over mij komt treden
Ach denk dan eens aan mij
Ik leg hier nu beneden
Ik ben geweest als gij*

In tegenstelling tot rooms-katholieke begraafplaatsen, zijn er geen religieuze beelden op dit kerkhof te vinden. Wel staan er Bijbelteksten op de grafstenen, of lezen we een verwijzing naar een Bijbelboek.

Zerk voor de schoonmaakbeurt

Symboliek

Als je goed kijkt is de symboliek prachtig verbeeld op de grafstenen. Op ons kerkhof komen het meest bomen, takken, bloemen en vlinders als symbool voor.

Grafsteen met eik, vlinder, zon en worm

Betekeningen van symbolen

- **De treurwilg** is het symbool van rouw en verdriet. De hangende takken symboliseren de tranenstroom die in de aarde verdwijnt.
- **De palmtak** symboliseert de overwinning op de dood.
- **De eik** heeft in de oude symboliek al verschillende betekenissen: Eikenhout werd als onverwoestbaar beschouwd en was daarom het symbool van de onvergankelijkheid. De eik was ook het symbool van onsterfelijkheid en eeuwig leven.
- **De klimop** is het symbool van het eeuwige leven vanwege z'n altijd groene bladeren. Ook is het het symbool van de eeuwige vriendschap.
- **De lauwerkrans** van laurierbladeren is door de groenblijvende bladeren eveneens symbool van eeuwig leven en onvergankelijkheid. Het is tevens het symbool van de overwinning, roem en eerbetoon. De oudste symboliek van de laurier is die van reinheid.
- **De korenaar** is het symbool van Christus, het Brood des Levens, maar ook het symbool van de Eucharistie of het Avondmaal.
- **De duif** wordt veel als ornament gebruikt bij graven. Naast de algemene betekenis van vrede (de duif is dan veelal voorzien van een palmtak of olijftak) is ze ook het symbool van verzoening. De duif verwijst ook naar eenvoud, onschuld en zuiverheid. In de christelijke traditie is de duif, zittend op een grafsteen, het symbool van de ziel van de overledene, die krachten verzamelt voor de reis naar de hemel. Ook is ze het symbool voor de verlorene ziel van de overledene.
- **De vlinder** heeft meerdere symbolische betekenissen, zowel algemene als Christelijke. Als algemeen symbool symboliseert de vlinder de kortstondigheid van het leven, dit vanwege zijn teerheid en korte levensduur. Voor Christenen is de dood de overgang naar een beter leven, de overgang van een tranendal naar het hemelse koninkrijk. De vlinder symboliseert hierbij:
 1. Bij het sterven van de mens ontstijgt de ziel haar stoffelijk omhulsel, zoals een vlinder haar pop.
 2. De drie stadia die de ziel doorloopt: leven, dood en wederopstanding.
- Ook de ondergaande of opkomende zon, de zeis, de vallende fakkel, of de afgebroken zuil zijn afgebeeld.
- **De zandloper** is het symbool van de kortstondigheid van dit leven en het onvermijdelijke naderende stervensuur. Als symbool van de dood kwam de zandloper voor het eerst voor in de late Middeleeuwen. De zandloper die voorzien is van vleugels (links de vleugel van de duif 'de dag' en rechts de vleugel van de vleermuis 'de nacht'). De betekenis van de vleugels (soms ook alleen duivenvleugels) is dat het leven vervliegt bij dag en nacht, bij goed en kwaad. De omkeerbaarheid van de zandloper wordt in de christelijke traditie gezien als het nieuwe leven na de wederopstanding.
- **De zeis** is het symbool van de dood. De dood wordt ook wel de grote maaier genoemd, die oogst aan het eind der tijden. In de vroege Middeleeuwen werd de dood al afgebeeld als een skelet met een zeis in de rechterhand. De zeis symboliseert ook de onverbiddelijkheid van de dood

Treurwilgen

Vijgenboom
(moet nog worden gezwart)

Lauwerkrans

Geknakte lelie

Zandloper met vleermuis-
en duivenvleugel

Zandloper, zeis en fakkel

Kerkhof gerelateerde bezigheden

Direct na de toegang tot het kerkhof en de kerk, staat een opvallend monument voor de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Ieder jaar geeft de Heemkundekring een Power-Point presentatie voor de basisschoolkinderen, met het achtergrondverhaal van het drama van Trimunt en aansluitend een bezoek aan de voormalige Stelling Löwe.

Dit jaar is ook het project 'In Memoriam' van Cultureel Erfgoed Educatie van start gegaan, waarin basisschoolkinderen door middel van fotograferen anders leren kijken naar begraafplaatsen. Ze leren dat de dood bij het leven hoort, maar ook welke bijzondere dingen er te zien zijn op een begraafplaats.

Kortom; een kerkhof is niet alleen een plek om te rouwen, maar ook een bron van kennis, cultuur en natuur.

Bron: Begraafplaatsen als cultuurbezit. Terebinth reeks, Kon. Bibliotheek Terebinth 2018-3 Kleurrijke en bijzondere korstmossen.

Ids Jongtsma, badmeester in hart en nieren. (deel 1)

Geert W. Braam

Water is de eerste levensbehoefte en zwemmen is een methode om in het water te overleven. Ook in Marum en wijde omgeving was zwemmen al heel lang een geliefde bezigheid. Er werd creatief mee omgegaan om op een geschikte plek te zwemmen. In Marum was de Pierswijk een geliefde plek. Daar werd generaties lang gezwommen en geploeterd in het water. Het liefst even voorbij de bocht naar Willemstad.

Zwemmen in Marum in vroegere tijden

De Marumer jeugd, waaronder ikzelf, genoot met volle teugen van het heldere water van de Pierswijk. Getuige de foto uit de jaren '30 van de vorige eeuw, was dat in de tijd van mijn vader niet anders. Na de aanleg van de nieuwe waterlozing langs het Boereveld, kozen we ervoor om daar bij de stuw te zwemmen, maar er werd met verlangen uitgekeken naar een zwembad. En het wachten werd beloofd: In 1961 kwam er een zwembad in Marum.

V.l.n.r.: mijn vader Jappie Braam en zijn kameraden, Renze Nieuwhof en Binne Jansma. Even een rustmoment op de 'wiekswal' aan de Pierswijk.

Het zwembad

Volgend jaar, in 2021 dus, is het precies 60 jaar geleden dat onze voormalige gemeente Marum haar zwembad kreeg. Het had veel voeten in de aarde voordat dit gerealiseerd werd. Ik herinner het mij als de dag van gisteren. Bij de intocht van Sinterklaas stonden de Sint en zijn Pieten op het bordes voor het, toen nieuwe, gemeentehuis aan de Molenstraat. De Sint deed zijn beklag over het trage verloop van de aanleg van het toekomstige zwembad. Hij had de laatste helft van de vijftiger jaren van de vorige eeuw steeds aangegeven dat Marum nodig aan een zwembad toe was. De Goedheiligman sprak de burgemeester er op aan dat, ondanks de belofte, het zwembad er nog steeds niet was. In 1961 was alles dan toch eindelijk rond. Het nieuwe zwembad was in bedrijf, er kon gezwommen worden en de eerste badmeester werd aangesteld.

De eerste badmeester vertelt

Ik ben Ids (Idi) Jongtsma en ben geboren op 4 oktober 1936 in Nijega bij Drachten. Mijn vrouw en ik zijn in 1961 in Marum komen wonen, in hetzelfde jaar dat we zijn getrouwd. Ik kreeg hier meteen een baan bij het nieuwe zwembad. Dit bad is 24 juni 1961 officieel geopend, maar het was al eerder in gebruik, we hadden al een paar weken 'gedraaid'. Ik had naar de functie van badmeester gesolliciteerd in Steenwijk, Workum en Marum. In Steenwijk was al een overdekt zwembad en daar ging ik eigenlijk voor. Maar het werd toch Marum en ik heb het hier altijd erg naar de zin gehad.

De liefde voor het zwemmen

“Ik heb altijd de wens gehad om badmeester te worden”, vertelt Ids. Als jonge jongen was ik al gek op zwemmen. Mijn droom was om lange afstanden te zwemmen, dat sprak mij heel erg aan.

Ik wilde graag eens Het Kanaal over zwemmen, van Nederland naar Engeland. Maar dat is er niet van gekomen. Bij Oldeboorn heb ik eens drie kilometer gezwommen en in Groningen in het stadspark eveneens drie kilometer. Ik was toen rond de veertien jaar. Het zwemmen was voor mij heel belangrijk. In Harlingen heb ik, ook als veertienjarige, nog eens een zwemtocht van twee kilometer afgelegd in de haven. Je zwom vanuit de haven naar het natuurbad. Het was buitendijks Harlingen. De kleding werd vanuit de haven in een houten bakje teruggebracht naar het openluchtbad. Het nummer van het bakje moest je onthouden. Mijn broer deed ook mee. Hij was 2 jaar ouder, maar beheerste alleen de schoolslag. Ik moest hem wat in de gaten houden van mijn ouders.

De hoge golven in de haven speelden hem parten, maar ik had er geen moeite mee, omdat ik alle slagen wel beheerste. De golven pakten hem wel op, maar drukten hem ook weer naar beneden.

In de oorlog zijn we verhuisd van Nijega naar Gorredijk. Wij woonden op een boerderij aan een laantje in Gorredijk. Daar achter lag het zwembad. Het laantje waar we woonden heette onofficieel ‘zwembadlaantje’. Als mijn moeder brieven naar de familie schreef, dan was het adres van de afzender altijd: Badweg. Die brieven werden beantwoord met als adres: ‘Badweg in Gorredijk’.

De gemeente Opsterland wilde graag dat het laantje ‘Posthumalaantje’ zou gaan heten, maar omdat wij hardnekkig ‘afzender Badweg’ bleven schrijven, is het nu nog steeds de Badweg.

Ik heb op jonge leeftijd al de nodige zwemdiploma’s gehaald. “Hier was ik om en nabij zeven jaar”, vertelt Jongsma en laat een fotootje van hemzelf zien, gemaakt omstreeks 1940.

Een 4-jarig jochie in een ouderwets badpak.

Ik kom uit een sportieve familie. Mijn zus was al badjuffrouw in Gorredijk en toen ik wat ouder werd hielp ik vaak. Dus het kon niet uitblijven dat ik zelf ook de opleiding tot zwemonderwijzer ging volgen.

In Gorredijk dacht ik dat ik daar alles kon. Mijn zus riep mij vaak wel tot de orde, maar ze was ook wel eens uit beeld natuurlijk. Gelukkig hield ze een oogje in het zeil, anders was het misschien niet goed afgelopen met mij.

Op deze iets verkreukelde foto staat de kleine Ids aan de rand van het zwembad in Gorredijk

Mijn vader was eens op het hooiland bezig, toen hij mij van de hoge plank af zag duiken. Dat kon ik al goed. Ik zwom meteen naar de kant. In de ogen van mijn leeftijdgenoten was ik ‘de man’, maar omdat mijn vader dat had gezien was het in één keer gedaan met die capriolen vanaf de hoge duikplank. Hij had er over geklaagd bij de leiding van het zwembad en daarna waren de ogen van de badjuffrouw vaak op mij gericht. Zwemmen was alles voor ons. Als het mooi weer was gingen we op blote voeten naar het zwembad. De voeten zaten dan natuurlijk onder het zand van het laantje, maar vlak voor het openluchtbad spoelden we ze schoon in een slootje. Zo konden we ‘schoon’ het zwembad in.

Militaire dienst

Voordat ik badmeester werd, ben ik in militaire dienst geweest. Ik was van de lichterding 1956/1. De eerste twee maanden was ik gelegerd in Vught, bij de opleiding mortieren, daarna ben ik twee maanden in Maastricht gelegerd geweest. De rest van mijn dienstdienst (14 maanden) zat ik in Schalkhaar (bij Deventer), bij de Prinses Irene brigade. Bij de Infanterie, bij de mortieren. Ik was een hele serieuze militair, want als er oorlog zou komen en je moest je verdedigen, dan moest je de wapenbeheersing goed in je hoofd hebben. Er waren ook jongens die niets met die informatie deden.

Na die 18 maanden moest ik op herhaling en werd ik soldaat 1. Na de 2e herhaling ben ik korporaal geworden. Bij de mortieren was ik stukcommandant en dat kon in feite alleen als je sergeant was. Toen wij eens een keer een oefening hadden, kwam de grootmajoor langs de troep. Wij waren al in stelling. Daar zette je je affuit neer op drie pootjes, de buis kwam er in en dan was je gereed voor de nodige handelingen. Van te voren werd het geheel waterpas gesteld. Ik was als één van de eersten geïnstalleerd. De opstelling werd goedgekeurd. Plots kwam de grootmajoor op mij af en hij vroeg toen onze luitenant: "Waarom is die man geen sergeant?". De andere stukcommandanten waren wel allemaal sergeant. Toen wij weer terug waren in de kazerne op de Harskamp, kwam onze sergeant bij mij en bevorderde mij tot soldaat 1. Maar hij zei nog wel even: "In het vervolg moet je de broek wel wat meer in de vouw hebben". Mijn verweer was dat ik die broek zo gekregen had, maar hij vervolgde: "Ik zou de broek toch maar wat beter persen".

Ik 's avonds met de broek aan de gang en ik heb in het achterwerk van de broek allemaal plooitjes gemaakt en onder het matras gelegd. De volgende morgen kwam hij weer langs: al die plooitjes op mijn achterwerk zag hij als een plooirok. Ja, het was mijn dwarsigheid.

En nee, ik hoefde na dat voorval de strepen niet in te leveren.

In dienst kreeg je na alle geslaagde militaire oefenvaardigheidsproeven een MOV speldje. Ik herinner mij nog ook nog best de speedmars van 5 kilometer. Ik ben maar een klein kereltje en we waren zwaar bepakt met een zwaar wapen. Maar ik kreeg te horen dat ik de snelste van het bataljon was.

Als je het zwemmen ook goed had doorstaan kreeg je een speld met een monogram in blauw erop. We moesten voor het zwemmen naar Schalkhaar of Deventer, maar dat was te duur en te omslachtig voor het leger. Het ging om ongeveer 20 jongens, ze hadden ons toch best naar het zwembad kunnen brengen?

We stonden in de houding om de speldjes opgespeld te krijgen en op het moment dat hij aan mij toe was, zei ik: "Ho, ho, doe die maar in één van mijn zakken. U denkt toch niet dat ik als badmeester dat speldje wil dragen zonder het blauw?" Ik zou mij later schamen als ze mij zouden herkennen met dat speldje zonder blauw, want een andere militair weet wat het betekent. Ze denken dan: "Hij is wel badmeester, maar heeft de zwemoefenvaardigheid er niet eens bij". Ik heb dat speldje dus nooit gedragen. Als er blauw in had gezeten, had ik dat als badmeester wel gedaan.

Ik was nl. in mijn vrije tijd ook nog actief als badmeester in Wolvega. Daar verving ik mijn zus als die een vrij weekend had.

De Zuidbroekster periode

Na mijn dienstdienst ben ik in 1959 begonnen als gediplomeerd zwemonderwijzer in Zuidbroek. Ik had intussen mijn opleiding in het Helper zwembad in Groningen gevolgd. Er bestond een hele strenge voorselectie en je was vrij lang met de opleiding bezig.

Zaterdags hadden we de hele dag cursus, theorie en praktijk. Er kwam veel bij kijken, o.a. de waterbehandeling was heel belangrijk. In het kader van de scholing zijn we ook wel eens een week weggeweest. Ik ben 2 jaar badmeester geweest in Zuidbroek; het was ook een natuurbad net als in Gorredijk, waar ik als kind veel gezwommen heb. Om de wintermaanden door te komen, de maanden van de zwembadsluiting, ben ik ook nog rijnschooler geweest. Bij rijnschool Oenema in Gorredijk. Dat werk deed ik vanuit mijn ouderlijk huis in Gorredijk. Dan zegde ik tijdelijk het kosthuis in Zuidbroek op. Ik was daar in de kost bij een weduwe.

Het zwemseizoen begon in mei, dat was de regel. Vanaf 1 mei was je dan in dienst van de betreffende gemeente. Je begon met allerlei voorbereidingen, het schoonmaken en andere werkzaamheden. Omdat het een natuurbad was, had je weinig schoonmaakwerk in Zuidbroek. Maar het moest er wel netjes uitzien. Het water bleef er gewoon in staan in de wintertijd en de vissen, o.a. enorme snoeken, hadden de ruimte voor zich alleen.

We waren daar zeven dagen in de week open. Ik heb een goede tijd gehad in Zuidbroek. Als de jongens uit Veendam en de Pekela 's kwamen moest ik wel optreden als ze zich niet aan de regels hielden. Het waren 'roegbainers' he? Met name de mannen van Muntendam waren niet bang en daagden mij uit. Ze hielden zich expres niet aan de regels van het bad en lieten blijken dat ze mij wel rauw lustten. Ik raakte nooit iemand aan, want dat zou een zwakte betekenen. Maar ik stond mijn mannetje wel.

Op een keer stonden ze mij na sluiting van het bad op te wachten. De reden was, dat ze om acht uur het bad uit moesten en dat wilden ze niet. Ik zat ze achter de broek: "Kom jongens, jullie moeten opschieten". Maar ze bleven protesteren. Ik stond die keer op tijd, omdat de dochter van mijn kostvrouw jarig was en ik was daar voor uitgenodigd. Vóór de afsluiting ging ik altijd langs de badhokjes en gooide emmers water uit het zwembad over de vloeren om het zand eruit te spoelen. De caissière had inmiddels de kas opgemaakt en ik kon naar huis. Buiten het zwembad stonden twee jongemannen me op te wachten. Heintje, de bokser uit Muntendam zou mij wel eens te grazen nemen. Het was een stevige kerel, die Heintje, het was zo'n vierkant blok. De jongens kwamen heel agressief en dreigend op mij af. Ik wist dat ze van plan waren om mij een kopje kleiner te maken, maar ze kenden mijn krachten nog niet. Ik zei met stemverheffing: "Ik verzuip jullie hier in het slootje". Er stond maar weinig water in, maar er was veel modder. Ze gingen te keer en brulden nog wat, maar na mijn dreigementen dropen ze met de staart tussen de benen af.

Ik had het gewonnen en het klieren was vanaf toen afgelopen. Iedereen was bang voor Heintje de bokser, maar ik niet. Als deze actie mislukt was, was zijn respect voor mij weggeweest en ook bij meer van dit soort jongens.

In 1959 ging het zwembad van Veendam dicht, het was afgekeurd. De zwemmers uit Veendam kwamen toen óók naar Zuidbroek.

Het was soms zo druk in het bad, dat je soms wel 'over de koppen kon lopen'. Het was eigenlijk onverantwoord, maar je moest het er mee doen. In 1959 hadden we een hete zomer en waren er soms wel 1000 à 1500 mensen in het zwembad. Het was de hele dag rondjes lopen om toezicht te houden. Ik wist wel wie een diploma had en wie niet. Zonder diploma moest men verplicht naar het ondiepe bad en anders maar naar huis. Ik was streng, maar ook rechtvaardig. Ik heb in Zuidbroek ook de zwemclub opgericht en er altijd met heel veel plezier gewerkt. Omdat je per seizoen weer moest solliciteren, was ik vrij man. Het zou mijn derde seizoen in Zuidbroek worden en ik was al weer voor een gesprek geweest met de burgemeester en de secretaris. Ik zei: "Als er niets tussenkomt, kom ik weer naar Zuidbroek".

Maar ik had ook de sollicitatie in Marum al lopen. De sollicitatiecommissie van Marum bestond uit: Burgemeester Alberda van Ekenstein, secretaris van der Veen (hij woonde tegenover de Kruisweg), boer Goodijk van de Haar, Gjaltema en Roelf Elema. Dus het voltallige college van B en W.

Later hoorde ik dat ze de politie in Gorredijk gebeld hadden i.v.m. een 'verklaring van goed gedrag'.

De burgemeester van Zuidbroek drukte me nog op het hart het komende seizoen weer te komen en zei: "Als je hier niet blijft, dan zullen we je het werk als badmeester je het hele leven onmogelijk maken, waar dan ook".

Toen ik toch opzegde in Zuidbroek, herhaalde hij dat dreigement nog een keer. Ze wilden mij niet laten gaan. Ik deed mijn beklag over de gang van zaken in Zuidbroek bij de Marumer burgemeester. Alberda van Ekenstein was ook meester in de rechten en hij stelde mij gerust met de woorden: "Zit er maar niet over in, het komt allemaal wel goed". Daar is het bij gebleven. Ik heb het verder laten rusten, want ik heb in Zuidbroek een hele goede tijd gehad.

In 1961 van Oost- naar West-Groningen

Ids Jongasma en zijn vriendin Trientsje

Ik werd dus in Marum aangenomen. Direct na mijn sollicitatiegesprek en mijn aanstelling ben ik even naar de zuivelfabriek gegaan. Daar werkte mijn aanstaande vrouw, Trijntje (Trientsje) Faber op het kantoor. Zij kwam van Langezwaag.

Ik kon haar vertellen dat alles rond was en dat er zelfs een huis voor ons was geregeld. We konden trouwen. We waren nog jong, maar kregen nu wel vastigheid. We woonden eerst aan de Rembrandtstraat. De baan als badmeester was hier de eerste vier jaar alleen in het zomerseizoen. Voor de overige maanden moest ik naar werk zoeken”.

Een gloednieuw zwembad in 1961

24 juni 1961 is het zwembad in Marum officieel open gegaan, maar onofficieel rond 11 mei van dat jaar. Het was een prachtig nieuw zwembad en het water was helder. Het was een chloorbad en het was overzichtelijk. Burgemeester Alberda van Ekenstein van Marum opende het. “Het was feest in Marum die zaterdag, in dat landelijke Groninger dorpje. Het was duidelijk dat de hele bevolking intensief meeleeft met een groot gebeuren in de geschiedenis van het dorp”, aldus de schrijvende pers. De burgemeester blikte in zijn toespraak terug: “Het tijdstip van het eerste contact met de Heide Maatschappij was er al in 1952. Was de ene moeilijkheid uit de weg geruimd, dan diende de volgende zich al weer aan. Bestedingsbeperking, kritiek van het Nederlands Olympisch Comité, bezuinigingsmaatregelen van Gedeputeerde Staten, al deze hindernissen hebben wij moeten overwinnen”, aldus de burgemeester. “Maar nu is het gerealiseerd!”

Tenslotte sprak hij nog een dankwoord tot allen die zich hadden ingezet voor de aanleg van dit bad. Hierbij noemde hij de heer L. A. Heydelberger, de ontwerper van het nieuwe complex. Hij probeerde de nieuwe eisen steeds aan te passen aan het ontwerp. Zo werden de beide 25 meter bassins in een verhoging van bijna twee meter aangelegd, waardoor de bodem van het bad boven het grondwaterpeil kwam te liggen. De fundering stond daardoor aan een minder opwaartse druk bloot en zo kon de aanleg goedkoper worden uitgevoerd. Ontwerper Heydelberger sprak een dankwoord uit namens de Nederlandse Heide Maatschappij. De heer A. de Haan sprak namens de sportraad en de heer A. Valk namens de plaatselijke zwemclub Z.C.M.O. De ingebruikneming werd vervolgd door de zwemsters van de Groninger Dames Zwemclub: zij gaven in het bad een demonstratie figuurzwemmen. De middag werd besloten met een waterpolowedstrijd tussen een team uit Roden en R.K. Jonas uit Groningen. Die werd door Roden met 2-1 gewonnen. In de daaropvolgende jaren ging het zwembad altijd open op de tweede zaterdag in mei.

Winterwerk elders in Marum

In het winterseizoen had ik een betrekking bij de ESA. Ik was daar dan opbouwmonteur en zat bij het reviseren van motoren. In de garage werkte ik samen met Frits Hellhammer. Ik had er niet voor geleerd, maar heb mijn kennis in de werkplaats opgedaan. Ik had ook ander werk kunnen doen in de garage, maar ik wilde ook wat leren. Op motorisch gebied heb ik veel geleerd bij de ESA. Ook was ik reservechauffeur.

Het was wel een onderbreking van mijn werk als badmeester, het was een constructie van hun kant i.v.m. de pensioenopbouw. Eigenlijk was het een vreemde constructie, maar je bent jong en je staat er niet zo bij stil.

Ansichtkaart van het nieuwe zwembad

Chloorvergiftiging eind 1961

Er was aan de westzijde naast het zwembad een bijgebouw voor de waterbehandeling, daar werd het water ook gefilterd. Het is heel belangrijk om dat in goede banen te leiden. Er moest een beetje chloor in het water, ik vond het fascinerend om de juiste dosering uit te dokteren. Er waren ook zwembaden waar de mensen na het zwemmen nog een week lang roken naar chloor. Ik probeerde dat altijd zo laag mogelijk te houden. Als er maar chloor in zat was het goed. Maar in het eerste jaar ging er iets mis, gevolg: ik liep een chloorvergiftiging op.

Trientsje, de vrouw van van Ids vertelt: "Ik had de tafel al gedekt voor het eten, maar 'me-neer' kwam maar niet thuis. Toen verscheen dokter van der Tempel met de boodschap: "Je moet maar even mee naar het ziekenhuis in Drachten, want jouw man is er met spoed heen-gebracht".

Wat was er gebeurd? Ids vertelt verder: "De Heidemij kwam langs in het bijgebouw met de chloorgasflessen (cilinderflessen), daar hadden zij de zorg voor. Het chloorgas werd normaal gesproken vermengd met water en daarna kwam in het circuit van het badwater. Er waren dus monteurs om dat spul op te halen. Alles moest worden afgesloten en ik had een speciaal gasmasker gekregen van de Heidemij om dat tijdens het afsluiten op te zetten. Je ontkoppelde de flessen, de dop er af en een loden dingetje er in, vervolgens vastdraaien en dan was hij dicht. Bij die handelingen had je dat gasmasker nodig. Als de flessen één keer open waren, kreeg je ze niet meer dicht. Ik had die handelingen al de hele zomer uitgevoerd, maar toen de monteurs er waren om de boel af te sluiten, lekte er iets. Het gasmasker werkte op koolstof, maar koolstof heeft de eigenschap om chloorgas te absorberen, dus eigenlijk trok dat chloorgas vol in mijn longen. Ik heb geluk gehad, dat de monteurs van de Nederlandse Heide Maatschappij er bij waren. Die zijn meteen met mij naar dokter van der Tempel gereden. Ik had het heel erg benauwd. Van der Tempel vroeg mij of ik de monteurs nog kon vertellen hoe je in Drachten bij het ziekenhuis kon komen. Dat kon ik wel en daarop belde hij het ziekenhuis.

De monteurs hadden toen nog een oude DKW, zo'n mooie ouderwetse auto, daarmee gingen we naar Drachten. Toen we daar aankwamen stond de brancard al voor me klaar.

De verpleegsters hebben mij de schoenen uitgetrokken, want ik zat onder de modder. Ik had me vanuit het gashok over de grond naar beneden gesleept en was richting de sloot gekropen. Daar was de grond vergraven en daar zakte ik nog in weg ook.

Bij de behandeling in het ziekenhuis, spoten ze met een spray iets in mijn longen. Zo niet, dan zouden de chloorgassen de longblaasjes oplossen, die zouden dus kapot gaan. De verkeerde stoffen moesten er daarom zo snel mogelijk uit. Ik moest er verschrikkelijk van hoesten en kokhalzen. Ze zijn twee keer aan het sprayen geweest en ik moest daarbij sterk in- en uitademen. Ik heb een dag of acht, negen in het ziekenhuis gelegen. Na het ontslag mocht ik totaal niet in de buitenlucht, ik moest binnen blijven. In die tijd trouwde de caissière van Zuidbroek, waarvoor we waren uitgenodigd. Ik had een paar jaar met haar samen gewerkt. Maar we zijn daar niet heen geweest, het was nog iets te vroeg voor mij. Ik moest eerst herstellen. Als een wonder, door snel ingrijpen van iedereen en het ziekenhuis is alles met een sisser afgelopen. Dus geen longbeschadigingen. We hoorden later dat een dergelijke vergiftiging spreekwoordelijk gezegd een zelfmoord is. In plaats van de elektrische stoel gebruiken ze in Amerika chloorgas met nog een mengseltje om de doodstraf op gedetineerden toe te passen. Moet je nagaan. Dan weet je wel wat voor raar spul het is. Achteraf krijg ik het nog behoorlijk benauwd.

Na dit ongeluk kreeg ik van Sake Elzinga, van de brandweer, een persmasker en daar kon je goed mee werken. Naderhand wisten veel mensen mij te vertellen hoe iets dergelijks te voorkomen is. Ja, achteraf...

Ik werkte zoals gezegd in de wintermaanden bij de ESA. Op een dag kwam er iemand van de Heidemij langs en zijn we samen naar het zwembad gegaan om na te gaan wat er nu precies gebeurd was. Zegt hij tegen mij: "Ik kan er nog niet bij dat je het zo benauwd hebt gehad. Je had toch gewoon even buiten frisse lucht in kunnen ademen, dan had je zo verder gekund." Ik werd zo verschrikkelijk boos door die opmerking. Ik ben anders geen vloeker, maar toen heb ik beestachtig gevloekt. De man vloog weg van schrik. Ik heb hem nooit weer gezien.

Tijdens de zwemles

Ids Jongasma, badmeester in hart en nieren. (deel 2)

Geert W. Braam

In vaste jaardienst bij de gemeente

Ik heb 4 jaar bij de ESA gewerkt en kwam daarna volledig in dienst van de gemeente, dus ook in de winterperiode. Ik zou dan echter bij de buitendienst van gemeentewerken komen en moeten schoffelen, sloten schoonmaken en andere voorkomende werkzaamheden. Maar burgemeester Alberda van Ekenstein nam het voor mij op en zei: "Daar gaan we Jongasma niet mee belasten. Als de schoolkinderen bij hem langs fietsen tijdens het opschonen van sloten, zouden ze kunnen roepen: "Gaat u de kikkers leren zwemmen?" Alberda was een hele sociale man. Uiteindelijk kwam ik in de garage van de gemeente aan het werk, bij Sake Elzinga.

Na 10 jaar kreeg ik hulp in Marum

In de Marumer periode heb ik als badmeester 10 jaar alles alleen gedaan, daarna kwam er hulp in het zwembad. Wel was er vanaf het begin een caissière (mijn vrouw Trientsje) en een garderobe-juffrouw. Die 10 jaar waren wel pittig, maar ik heb het met veel plezier gedaan. Het was fijn dat je in Marum door het heldere water de bodem goed kon controleren.

Op mijn verzoek werden op de bodem van het bad strepen aangebracht. Als ik rond liep zag ik twee strepen aan de ene kant van het bad en aan de andere kant ook. Zo kon ik heel snel alles op de bodem overzien. Ik was heel zorgvuldig in die controles. Het was mijn brood, mijn werk, mijn hobby.

Na 10 jaar kwam er een meisje, Pia uit Gorredijk, ter ondersteuning bij het bad. Die is er vele jaren geweest. Met twee personen kon je het goed aan.

Trientsje achter het loket

Na Pia kwam Walter Ketting Olivier, die deed heel veel aan sport. Hij is hier jaren samen met mij badmeester geweest. Walter was een Molukse jongen uit Friesland. We controleerden 's avond heel nauwgezet de bodem van het bad. Na iedere zwemles werd er ook gecontroleerd. Het is een ramp voor de familie en voor de badmeester als er iets zou gebeuren, bijvoorbeeld een verdrinking. Daar zijn voorbeelden van en je raakt het je leven lang niet meer kwijt. Op een gegeven moment is het zwembad uitgebreid met een diep bad, een zogenaamde springkuil met een hoge duikplank. Dat was ook begin jaren '70.

Een wonderbaarlijke ontmoeting

Ik sprak eens met de beheerder van het Marheem. Het gesprek is nog niet eens zo lang geleden, ik denk zo 'n vier of vijf jaar. We kwamen op het onderwerp zwemmen. Hij wist dat ik badmeester in Zuidbroek geweest was. Iedereen kende de badmeester, maar ik kende de mensen natuurlijk niet allemaal bij naam. Hij vroeg of er wel eens wat gebeurd was in het zwembad van Marum. Ik antwoordde: "Hier in Marum is gelukkig nooit iets ernstigs gebeurd. Ik was altijd heel alert. Ik was de verantwoordelijke man in en rond het zwembad". Ik vertelde dat ik in Zuidbroek wel eens een raar voorval had meegemaakt. Een vader stond aan de rand van het bad, hij miste zijn zoontje. Hij stond zelfs te huilen. Hij wist zeker dat zijn zoontje er in gedoken was. We zijn daar een half uur aan het duiken en zoeken geweest. Het was traumatisch. Kinderen van de zwemclub hielpen ook mee te zoeken. Hier in Marum had je afgetekende banen op de bodem, maar in Zuidbroek was het een zandbodem. Op een gegeven

moment kwam er een oud vrouwtje naar de huilende man en vroeg wat er aan de hand was. Hij vertelde dat zijn zoon in het water was gedoken en niet meer boven was gekomen.

“Maar hij is thuis!”, zei het vrouwtje.

Bleek dat het kind onder de oppervlakte van het water helemaal naar de andere kant gezwommen was en daarna, zonder iets te zeggen, meteen naar huis was gegaan. De man van Marheem vertelde dat het vermiste jongetje zijn broertje was! “En zo iemand kom je weer tegen in Marum”, aldus de badmeester. Ik was in Marum strenger dan ik gewend was in Zuidbroek, maar die ‘vermissing’ in dat natuurbad heeft mij nog alerter gemaakt.

Plakboek vol herinneringen

Het keurig bijgehouden plakboek vol krantenknipsels en foto’s beschrijft de hele loopbaan van onze badmeester Jongsma.

“Dat werd bijgehouden door mijn vrouw.”

Heel wat burgemeesters passeerden de revue. Mijn loopbaan begint met burgemeester Jhr. Mr. Jacob Willem Alberda van Ekenstein tot 1975, van 1975-1982 Klaas Weide, van 1982-1991 Sijbe Torensmas en tenslotte tot het einde van mijn loopbaan van 1991 tot 1996, Nieschen (Nies) Elisabeth Gerritsma.

In het begin dat het zwembad er was deden we veel aan waterpolo, o.a. met de huisartsen

Van der Tempel en Fochteloo. Dat waren echt waterpolomannen.

Trientsje kan zich het volgende nog herinneren van dr. Fochteloo “We zaten tijdens een jubileum van Ids gezellig bij elkaar bij Rudolphus in de Kruisweg. Dr. Fochteloo was voorzitter van de zwembadcommissie, van de sportfondsenbaden. Hij had wel humor en memoreerde: “De badmeester kreeg van ieder gehaalde zwemdiploma een x bedrag, dat is 1 of 2 jaar zo geweest. Kan je nagaan wat die man, wijzend naar Ids, wel niet verdiend heeft...”

Warm water van de DOMO

“Op mijn voorstel, omdat ik het al elders gezien had, kreeg men het voornemen om het zwembad te verwarmen met restwarmtewater van de zuivelfabriek van toen de DOMO. Het zou de gemeente een enorme besparing opleveren i.v.m. de stookkosten. Bij de aanleg van het buizensysteem in 1982 heeft de gemeente Marum ruim drie ton geïnvesteerd in het project. Men hoopte het bedrag in zeven à acht jaar terug te verdienen, afhankelijk natuurlijk van de aardgasprijzen.

Op 30 april van dat jaar heeft onder grote belangstelling de symbolische warmteoverdracht plaatsgehad tussen de Coöperatieve Zuivelfabriek Zuidelijk Westerkwartier te Marum en het gemeentelijk openluchtbad. Per kaaswagen werden twee melkbussen warm water symbolisch overgebracht vanuit de fabriek naar het zwembad.

Wethouder H.R. Tiekstra van onze gemeente en de heer J. Boersma, lid van de Hoofddirectie van de DOMO, goten de twee met warmwater gevulde melkbussen leeg in het bassin van het zwembad.

Het restwater werd daarna via een buizensysteem heen en teruggebracht naar het 500 meter verderop gelegen zwembad. Door middel van een warmtewisselaar werd warmte afgestaan aan het zwembad. Zonder bij te stoken werd het opgewarmd tot circa 23 graden Celsius. Het gasverbruik werd op dat moment met 90% teruggebracht! Dat kwam ongeveer neer op een bedrag van 35.000 gulden per jaar. In de weekends moest er wel bijverwarmd worden op gas, omdat er dan geen warm water geleverd werd door de fabriek.

Wotterwille

Ondanks de wens van een overdekt bad, lukte het niet die te realiseren. Burgemeester Weide vond dat een must, maar het kwam er niet. Wel werden de kleedruimtes overdekt en verwarmd en via een sluis kwam je vanuit het gebouw rechtstreeks in het verwarmde bad. Dat gaf toch wel een beetje het overdekte idee. Het was een verrijking voor het Marumer openluchtzwembad.

Er kwamen toen ook verwarmde douches beschikbaar, vroeger was dat er maar één.

De eerste verwarmde douche was echt improviseren. Het is begonnen met een slang aan de geiser en een oude douchekop, die ik uit het raam van mijn kantoor hing. Zo konden de oudere dames zich 's middags toch warm douchen. Ook kreeg het zwembad toen de naam "Wotterwille". Dat betekent 'plezier in het water'.

Herinneringen van Jongsma aan de zwemmers uit de gemeente

Jaren geleden had ik (G.W.B.) al eens een gesprekje met Jongsma en we hadden het over herinneringen aan het zwembad. "Was jij ook bij die gereformeerde jongens die zaterdags hun zwemkleding achter lieten bij het zwembad, om zondags ook te kunnen zwemmen? Dat mocht natuurlijk niet van de ouders uit geloofsovertuiging". Maar dat kon ik ontkennen, daar was ik nooit bij geweest. "Ook een meisje van de Kruisweg liet haar badpak achter en kwam zondags zwemmen. Ze is hier later nog badjuffrouw geweest", vertelde Ids. "Als ik op straat wordt gegroet of in de winkel, herken ik de gezichten. Namen van de zwemmers heb ik niet onthouden, maar ik weet haarfijn waar ze vandaan komen: uit de Wilp, Niebert, Boerakker of van elders".

Eens kwam er een vader laat in de avond bij ons aan de deur. Wij lagen al in bed. Zijn zoon was aan het zwemmen geweest en was niet thuis gekomen. Ik wist zeker dat ik hem als laatste uit het zwembad had zien gaan. De vader was helemaal overstuur en voor de gemoedrust van de ouders ben ik nog mee geweest naar het zwembad. We hebben alles gecontroleerd: de badhokjes, het schapenhok. Er was niemand te vinden. Voor de zekerheid ook nog langs het diepe bad. Wat bleek: die jongen was het dorp in geweest. Later kwam hij toch nog even langs om dat te vertellen. Het liep dus gelukkig goed af.

Terugblik in de tijd

"Als gezin hebben we het hier in Marum altijd erg naar de zin gehad", zegt Ids. Onze kinderen zijn hier ook geboren. De dagen waren wel lang, van zeven uur in de morgen tot 's avonds negen uur. Om twaalf uur naar huis om te eten, de ogen even dicht en om twee uur was ik weer weg. 's Avonds om negen uur was ik pas weer thuis. In de vakanties waren we de hele dag open. Je moest dan één en ander regelen, want er moest wel een hapje gegeten worden tussen de middag. 's Avonds werd het daarvoor te laat.

In de zomermaanden gingen we zelf ook nog op vakantie met de kinderen. Het echtpaar Jongsmaervaart dat als wonderbaarlijk. Het was niet langer dan een weekje, later nog eens een weekje. We gingen dan naar het buitenland. Woltema van het gemeentehuis was verantwoordelijk voor het reilen en zeilen van het zwembad. Hij kwam ook na sluitingstijd langs om de kas op te maken, hij telde het geld en dat nam hij mee naar huis. Een dag later nam hij het mee naar het gemeentehuis. In de zomer waren er wel personeelsreisjes van het gemeentehuis, maar daar konden wij niet aan mee doen. Bij de geboorte van ons jongste kind hadden we 3 dagen vrij, dat was nog niet eerder gebeurd. Omdat het zwembad in het begin op de maandagen gesloten was, zijn we op ook op een maandag getrouwd. Toen wij in ondertrouw stonden kwamen we met zwemmers in gesprek. De badmeester kenden ze allemaal wel, maar aan Trientsje vroegen ze wel eens: "Ben je de dochter van de badmeester?"

Op de vraag "Zwem je zelf ook nog wel eens?" is het antwoord: "Weinig".

Dit jaar hebben we amper gezwommen, de corona gooit roet in het eten. Normaal vind ik het heerlijk 's morgens even te zwemmen. Er moet altijd eerst even worden bijgepraat.

“U hebt nu levenslang vrije toegang tot het zwembad toch als oud badmeester??”, vraag ik (G.W.B.) . ”Ja, ja, als je maar wel een abonnement neemt...”, zegt Ids. “Het was bij het afscheid wel toegezegd, vrije toegang zo lang hij zou leven”, aldus zijn vrouw Trientsje. “Maar na twee jaar was het afgelopen. We zijn er niet tegen in gegaan en hebben het laten rusten. Er zaten andere mensen achter de kassa en die waren er niet van op de hoogte.” Ik ging ‘s morgen ook altijd even zwemmen, maar niet eerder dan dat de kinderen naar school waren. Nu zwem ik, vanwege gezondheidsklachten, hier niet meer. Ik zwem wel in Oldekerk als een soort therapie. Het bad is warmer. Maar dat ligt nu ook allemaal stil door de corona”.

Allerlei

Ik heb jarenlang in het hoofdbestuur van de Vereniging van Zwemonderwijzers gezeten. Ook zat ik in de commissie, die een nieuwe opleiding voor zwemonderwijzers van de grond moest tillen. In 1985 reisde ik mee met een Groninger ploeg gehandicapte zwemmers naar de Special Olympics in Madrid. Maar mijn belangrijkste taak is natuurlijk altijd het zwem-onderwijs gebleven, zowel aan kinderen als aan volwassenen.

Jongsma zoals we hem allemaal kennen. Hier geeft hij les aan kinderen met een lichamelijke beperking

Mijn grootste uitdaging was om kinderen die het eng vonden om het zwemmen te leren, ‘vrienden van het water’ te laten worden. Je moest je in zo’n kind kunnen verplaatsen als zwemonderwijzer. Zowel Ids als Trientsje komen met het verhaal over het diepe bad, dat in een winter iets was gaan ‘drijven’. Dat kwam door de opwaartse druk van het grondwater.

Het bad moest in een mum van tijd gevuld worden, om tegendruk te geven. Er werd net op tijd ingegrepen en erger kon worden voorkomen.

“De 4e oktober is mijn geboortedag.

Eens werd mij op die dag op ludieke wijze een heerlijk 'honds' ontbijt voorgezet, dit met het oog op diierendag dat ook op die datum valt. Het werd erg gewaardeerd door ons”.

In juli 1993 was ik 35 jaar badmeester in Marum.

Badmeester 35 jaar in het vak en duikt nog graag van 'de hoge', schrijft een verslaggever van een regionale krant. Op de dag van dat jubileum heersten er tropische temperaturen en dat dreef de inwoners massaal naar het zwembad.

Op de vraag of er ook een limiet was op de hoeveelheid mensen in het zwembad zei Ids Jongsma: “Toen ik hier kwam, moest ik iedereen leren zwemmen en ik had een hele gekke ziekte. Dat was dat ik geen 'nee' kon zeggen. Er werd bv. gevraagd: “Kan ons Janneke of onze Piet er nog bij om te leren zwemmen?” Mijn antwoord was altijd: “Ja, dat moet wel lukken”.

Ik begon 's middags al om 5 uur les te geven. De lessen duurden 20 minuten, daarna kwam de volgende groep. Om half zeven moest het bad weer open voor de andere zwemmers. Als je jong bent maakt het ook niets uit, je bent flexibel. Vrouw Biesma was ook caissière bij het zwembad. Zij rekende af met de zwemmers en hield het aantal bezoekers bij.

Zij was ook in dienst bij de gemeente Marum. Tegelijk was ze ook nog schoonmaakster op het politie-bureau. Ze was een harde werkster, ook bij het zwembad.

Feestelijk afscheid

Jongsma is in 1996 op 60-jarige leeftijd gestopt met zijn werk als badmeester. Het is nu ondenkbaar om op die leeftijd al te stoppen met een baan, nu gaat men op 67-jarige leeftijd met pensioen. Hij kijkt terug op een boeiende en spannende tijd in Marum.

“We hebben bij het einde van mijn loopbaan een mooi afscheid gehad. We werden met een auto afgehaald bij het zwembad. Daar deed de Harmonie ons uitgeleide met een afscheids-serenade.

We reden met de auto naar Norg, daar kregen we koffie met gebak. Vervolgens gingen we naar Eelde en daar kregen we een rondvlucht aangeboden. We wisten van niets, het was echt een verrassing. Er schoot ons even door het hoofd dat we misschien met een parachute moesten springen, maar dat viel gelukkig mee. We zijn toen met het vliegtuig vanaf Eelde over Marum gevlogen en zelfs even over Gorredijk. Het was een onvergetelijke belevenis!

Tenslotte

Badmeester Jongsma laat onuitwisbare herinneringen achter bij jong en oud. Vele generaties hebben hem leren kennen als een geweldig goede badmeester. Hij was streng maar rechtvaardig. Zijn stem klonk misschien soms wel eens wat hard en daar schrokken de kinderen dan van. Maar wil je kinderen bij de les houden, moet je goed te horen zijn. Uiteindelijk zijn we hem allemaal heel dankbaar dat hij zijn vak zo gedreven heeft uitgeoefend.

Nu genieten Ids en Trientsje al weer 24 jaar van hun vrije leventje. Ids heeft eindelijk tijd voor zijn hobby archeologie. Hij gaat vaak op pad om bijzondere stenen te zoeken.

Menigeen treft hem dan ook regelmatig aan tijdens zijn zoektochten en hij heeft inmiddels een uitgebreide verzameling stenen opgebouwd.

Ids Jongsma, een unieke badmeester

Persoonlijke herinneringen van de schrijver

Ik zat in de 6e klas van de Lagere school op de Kruisweg. We gingen school-zwemmen in het ijskoude water van het zwembad. Het was half mei en het bad was onverwarmd. Ik denk dat het rond de 10 graden was, het deed je de adem sneed afsnijden. Vanaf het eerste bad konden we zonder problemen doorlopen tot aan de brug, daar was het 1.60 m. diep. We hadden onszelf een beetje zwemmen aangeleerd in de Pierswijk en later in de afwateringssloot in het Boerenveld bij de stuw. Watervrees hadden we dus al overwonnen. Het ondiepe water van het eerste en tweede bad verruilden we op eigen houtje vrij snel met het veel diepere derde bad. Daar was het 2 m. diep. Jongsma zag meteen dat onze schoolslag te wensen overliet. Het werd bestempeld als de 'De Pierswiek-slag'. Hij riep mijn kameraad en mij naar de kant: "Heijske en Braampje komen jullie even naar de kant". We wisten meteen hoe laat het was, we waren 'door het ijs gezakt'. Van de badmeester kregen we de opdracht om met de schoolslag het bad rond te zwemmen. We bleven net met de 'kop boven water', maar daar hield het wel mee op. Toen moesten we rugzwemmen en watertrappelen. Dat ging natuurlijk helemaal mis, dus moesten we terug naar het ondiepe bad. Dat was ons veel te kinderachtig, maar we hadden geen keus. Bij de aanvang van het nieuwe seizoen, een jaar later, hervatte het spektakel zich. Wij dachten: "Jongsma weet het vast niet meer" en gingen dus weer in het diepe bad. Dat heeft zich zeker 3 à 4 seizoenen zo herhaald. We werden telkens weer terugge-stuurd naar het ondiepe.

In die tijd waren mijn kameraad en ik een paar dagen uit logeren bij zijn broer Gerrit, in Bergum. Ze kenden ons daar niet, dus dat was de kans van ons leven. We waren daar zo vrij als een vogeltje.

We sprongen zo van de hoge duikplank in het 3,5 m. bad en raakten met moeite de bodem

van het diepe bad. Er werd ons geen strobreed in de weg gelegd. Waarschijnlijk was er minder toezicht en daar maakten wij misbruik van. Ik kan mij nog goed herinneren hoe het

ging met een abonnement. Mijn vader kocht de stamkaart voor 15 gulden en de kinderen een bijkaart van 1 gulden. Zo was het goed te doen voor een groot gezin als de onze. Ik heb die kaart tot op de dag van vandaag zorgvuldig bewaard.

Een archeologische vondst

Gonneke Teeuwen - Renssen

Hoewel we weten, dat er zeer vroeg in de geschiedenis al sprake was van bewoning in de streek rondom Marum, doen recente archeologische vondsten er nog een schepje bovenop.

In nummer 32 van "t Olde Guet heeft Ernst Taayke geschreven over de periode vanaf ca. 2000 v.Chr tot 1000 na Chr.

In dit artikel gaat het om vondsten uit de periode hiervoor, nl. 10500 v. Chr. tot 2900 v. Chr.

Martin van den Bosch is amateurarcheoloog en lid van de vrijwilligersgroep Steentijd-determinatie van het NAD in Nuis, waaraan ook professionele archeologen deelnemen. In juni 2020 vond Van den Bosch net buiten het dorp Marum een Neolithische felsbeil van kwarsietische zandsteen.

Dit is bijzonder, omdat er in het Noorden niet heel veel vondsten van dit type worden gedaan.

Er zijn uit ongeveer dezelfde periode bij ons in de buurt een aantal andere vondsten bekend. In het verleden door Geert Venema bij Boerakker, o.a. in de buurt van de Hindrik de Haanweg en bij de Haar. Deskundigen dateren de felsbeil op 3450 v. Chr. einde Swifterband cultuur tot 2900 v. Chr. enkelgrafcultuur.

De Neolithische felsbeil van kwarsietische zandsteen

Te oordelen naar andere kleinere vondsten eerder op hetzelfde terrein, waaronder schrabbers, lijkt het hier te gaan om een hele kleine nederzetting.

Als je de steen van dichtbij bekijkt zie je hoe scherp hij is, maar ook hoe mooi hij gepolijst is. De stenen bijl is 12,5 cm lang, bij 6 cm breed en 3,5 cm op het dikste punt.

Door het liggen in het veld en later op een akker, die bewerkt is met machines, zijn er kleine, maar lichte beschadigingen ontstaan.

Deze bijlen werden, net als nu, voor houtkap gebruikt. Ook werden ze meegegeven als grafgift. Dit was in de periode dat de doden elk een apart graf kregen (enkelgrafcultuur). Het verschil is dat die bijlen niet gebruikt en vaak ook wat kleiner waren.

Voor een leek op dit gebied zoals ik, zien veel stenen die Martin heeft gevonden eruit als gewone stenen. Maar als hij dan uitleg geeft en toont waaraan je kunt zien of een steen bewerkt is en of

dat 'recent' of heel lang geleden is, dan zie je opeens een heel bijzondere steen. Martin heeft de kennis opgedaan door heel veel voorwerpen samen met archeologen te bekijken en veel YouTube-filmpjes over dit onderwerp te bekijken. In de loop van de jaren heeft hij zo al veel ervaring opgedaan. De manier waarop een bijl aan een steel werd bevestigd kon verschillend zijn, vaak werd hij ingeklemd in een stuk hout. Op een foto is hiervan een voorbeeld te zien.

Deze vondst is gedaan in Rødbyhavn, Denemarken en is 5500 jaar oud

Dat hout is bijna altijd vergaan doordat het blootgesteld is aan weersinvloeden en zuurstof. Een enkele keer is het bewaard gebleven onder een dikke laag veen, of in een gletsjer, waarbij het afgesloten was van zuurstof.

Nog een bewijs van zeer vroege bewoning in onze streken

Een collega van Martin van de groep Steentijd-determinatie, Nico van der Brug, vond kort geleden onder Ureterp een naaldspits. Naaldspitsen werden in het Mesolithicum gebruikt bij

de jacht. Oppervlaktevondsten van naaldspitsen zijn vaak beschadigd door bewerking van het land met moderne landbouwmachines. Een complete naaldspits als oppervlaktevondst is dan ook een unicum.

Wanneer was het Stenen Tijdperk en hoe leefden de mensen toen?

Tot 6000 voor Chr. lag de Pleistocene ondergrond van het Zuidelijk Westerkwartier droog en waren grote delen van het gebied geschikt voor bewoning. Op deze zandige ondergrond is bewoning, sporen uit de steentijd, aangetroffen.

Alle perioden uit de Steentijd zijn hierbij vertegenwoordigd: De Oude Steentijd, het Paleolithicum van 2,5 mln jaar tot 10.500 jaar voor Christus, het einde van de laatste ijstijd.

Mensen gebruikten toen ongeslepen stenen gereedschap en werden jager-verzamelaars genoemd, omdat ze leefden van de jacht en van vruchten en groenten. Die groenten verbouwden ze niet, maar vonden ze in het wild. Ze maakten daarbij gebruik van houten, benen of stenen voorwerpen, zoals vuistbijlen.

De Midden Steentijd, het Mesolithicum van 10.500 jaar tot 5300 jaar voor Christus

Toen de ijstijd aan zijn einde kwam, steeg de zeespiegel elk jaar met ongeveer twee centimeter. Het gebied van de jagers werd dus steeds kleiner. In veel streken gebruikte men het landschap optimaal, door verschillende soorten locaties te kiezen. Bijvoorbeeld basiskampen, geschikt om in de winter te overleven, zomerkampen in de buurt van water en jachtkampen in de buurt van trekkend wild enz. Ook begonnen ze door het stijgende water steeds meer te leven van vissen. Stenen werktuigen werden steeds verfijnder. Ook kwamen religieuze gebruiken steeds vaker voor.

Uit deze tijd dateert ook het begraven van overleden gezinsleden met hun eigendommen. De stenen werktuigen in het Mesolithicum werden gemaakt door met andere stenen stukken af te slaan van een stuk vuursteen.

De Nieuwe Steentijd, het Neolithicum van 5300 jaar tot 3200 jaar voor Christus

De Nieuwe Steentijd is een periode met als voornaamste kenmerk de overgang van een samenleving van jager-verzamelaars met een rondtrekkend bestaan, naar een samenleving van mensen die zich vestigden in nederzettingen en landbouw gingen bedrijven. Vaak vestigden ze zich in de buurt van een rivier, zodat de gehouden dieren gemakkelijk konden drinken. (o.a. langs de Oude Riet)

Andere ontwikkelingen waren: het gebruik van geslepen en gepolijste steen en van één van de belangrijkste uitvindingen ooit gedaan, namelijk het wiel. In Neolitische culturen was er voor het eerst sprake van een soort economie. Het vee dat gehouden werd bestond uit runderen, schapen en geiten en in mindere mate uit varkens. Deze dieren waren gedomesticeerd (tam gemaakt) en werden gehouden voor gebruik van het vlees, de huiden, de botten en soms van de melk. Daarnaast werden kleine velden bewerkt voor de verbouw van gewassen, zoals emmerkoorn, eenkoorn en gerst. Maar ook werden erwten, linzen, vlas en maanzaad verbouwd. Om de akkers aan te leggen werd bos gerooid. Bij het rooien van het bos werd gebruik gemaakt van vuurstenen of stenen bijlen, zoals gevonden door Martin van den Bosch, of dissels. De akkers werden bewerkt met graafstokken. Daarmee werd de aarde losgehaald, waarna het zaad werd gezaaid. Bij deze wijze van gebruik raakte de grond snel uitgeput en moest er na vijf of zes jaar opgeschoven worden naar een nieuw perceel en werden er nieuwe stukken bos ontgonnen.

Een voorbeeld van zo'n uitgebreide vindplaats van restanten uit het Stenen Tijdperk is de Hooge Traan bij Boerakker. Hier hebben amateurarcheologen veel vondsten gedaan. Er zijn talloze stekers, schrabbers, bijlen en pijlpunten van vuursteen, verkoalde hazelnootdoppen, haardkuilen, etc. aange troffen. De Trechterbekercultuur bleek goed vertegenwoordigd in de vondsten. Zowel bij Boerakker als in de Tolberter Petten zijn veel voorwerpen gevonden. Maar ook bij Marum zijn dus vindplaatsen van voorwerpen uit de Steentijd. Voor archeologisch

onderzoek is het van essentieel belang, dat het voorwerp en de vindplaats exact in kaart worden gebracht. Daarbij is determinatie door deskundigen zeer gewenst. Die kunnen beoordelen of een voorwerp echte sporen uit een bepaalde tijd heeft. Zonder context is een vondst vrijwel waardeloos . Zie voor het volgende tijdvak het artikel van Ernst Taayke in't Olde Guet nr. 32.

Een duimschrabbertje

Bronnen: www.archeoweb.nl/pages/nieuws/recent-nieuws.php#toc - Wikipedia steentijd https://nl.wikipedia.org/wiki/Neolithicum_in_Nederland - Archeologische Onderzoeksrapporten Oranjewoud 2008/98 dd. 09-09-2008 - Archeologieonline.nl/informatie/algemene-informatie-steentijd <https://nl.wikipedia.org/wiki/Portaal:Prehistorie/Neolithicum>
Google: Geert Venema - Landschapsgeschiedenis.nl Westerkwartier, Ben Westerk

Oorlog op Trimunt

Arend Hoekstra / interview Martje Grondsma

In Terwispel gemeente Opsterland ben ik geboren. Ik ben een zoon van Sjoerd Hoekstra en Aaltje van der Vlugt. Toen ik anderhalf jaar was zijn mijn ouders verhuisd naar Trimunt, daar heb ik tot mijn 26e gewoond.

Toen ben ik getrouwd met Brechtje Overzet en zijn we gaan wonen in de boerderij van haar ouders. Die stond aan de Provinciale weg in Opende, op de plek waar nu het Baron Theater staat.

Ik ga jullie het één en ander vertellen over Trimunt en vooral over de oorlogstijd.

Het was in '40 '41 dat de Duitsers op Trimunt kwamen. Ik weet het nog best. Als de dag van gister. Eerst kwamen er twee luxe auto's aan. Daar zaten wat van die hoge omes in, daar was ook een vrouw bij. Die vrouw herkenden wij. Jaren eerder zat ze altijd bij ons in de heide te schilderen. Achteraf bleek dat ze toen al een plattegrond van Trimunt gemaakt had, van de heide. En zij was er dus bij.

De boerderij van de familie Hoekstra op Trimunt

Na een paar dagen, op een morgen, daar kwamen ze.

Het waren allemaal Duitse auto's wel driehonderd ze stonden langs de hele Postdijk, tot Frieschepalen en de andere kant op helemaal tot Marum. Het denderde langs onze boerderij, de ruiten trilden de hele dag. Dat ging allemaal naar de heide. Nou dat was wat. Eigenlijk waren we doodsbenuwd.

Toen kwam er nog zo'n man. Die stapte uit de auto en kwam bij ons aan de deur. Hij zei, dat wij heel voorzichtig moesten zijn, want ze zouden veel 'schiessen'. Later wisten wij, dat dát schieten was. Maar ze hebben nooit geschoten. Dat gebeurde niet. Er kwam niks van. Ze zijn er een paar dagen geweest en toen is het hele zaakje weer vertrokken. Toen begonnen ze te bouwen met het Duitse kamp. Later hoorde ik, dat ze het kamp 'De Lewe' (Löwe) noemden.

Het waren mooie barakken. Daar zat van alles op en aan. Bij elke ingang van de barak stond een grote rode kist met zand. Aan de schutting hingen een houweel, een bijl en een schop. Dan stond er een rood houten tonnetje bij met water met een emmer. Als er brand uitbrak konden ze die snel blussen.

De Engelsen wisten al snel dat ze er waren, want vanaf de eerste avond vlogen er al Engelse jagers over. Die hebben dat de hele nacht volgehouden. Toen knepen ze hem wel in het kamp.

Maar het kamp werd uitgebreid. Er kwam een bioscoopzaal, er kwam een grote keuken, er kwam van alles. En bovendien kregen ze ook een hoeveelheid drank toegewezen. Eén keer in de twee, drie maand, kwam de 'Schnaps', zoals ze zeiden, weer en dan hielden ze een groot feest. Concert of iets dergelijks. En wij als burens werden ook uitgenodigd.

Mijn ouders en wij als kinderen ook. Wij hadden een dienstmeid en we hadden een knecht, die gingen dan ook mee en onze kostgangers ook.

Dan gingen we zo'n avond naar het kamp en gingen wij naar 't concert. Dat vonden wij als kinderen geweldig. Zoiets hadden we nog nooit gezien. Maar van de soldaten op zich, daar kan ik wel eerlijk in zijn, hebben we weinig last gehad.

Schoolfoto Arend Hoekstra

Eerst waren er een heleboel soldaten en na een paar jaar kwamen daar ook een tweehonderd vrouwen bij. Ik was toen nog veel te jong en had weinig verstand van vrouwen, maar ze waren wel mooi. Je moet maar zo rekenen, ze waren ongeveer 18 tot 24 jaar. Ze hadden allemaal een uniform aan en ze moesten de telefooncentrale bedienen, want de soldaten zijn al gauw weer vertrokken. Er waren eigenlijk niet zoveel soldaten. Op het laatst nog zo'n zestig tot tachtig man, meer niet.

Er waren ook veel Polen bij. Polen was ook bezet en die waren vrijwillig of gedwongen ook in dienst van de Duitsers. Die waren daar dus ook. Daar hebben we het heel gezellig mee gehad. Och, ze kwamen wel eens bij ons en ook die meisjes kwamen wel bij ons. En dan zeiden ze: "Hollandse heit en mutti". Dat zeiden ze tegen mijn ouders. Toen begrepen wij wel dat ze vader en moeder bedoelden. Dat hadden we in het begin niet zo gauw door.

Wij hebben daar ook een beroerde tijd gehad. Wij weten allemaal wel dat jullie gehoord hebben, dat ze die mensen van De Haar doodgeschoten hebben. (red.: Executie op 3 mei 1943 op bevel van SD-majoor Mechels, n.a.v. april-meistaking)

Uiteindelijk waren dat allemaal burens van ons. Boeren. Er waren er een paar bij die ik niet kende, maar dat waren onderduikers. Steven van der Wier was een jongetje van dertien, die zat nog naast mijn broer Bouwe in de schoolbanken. Ik weet nog heel goed dat ze bij ons langs reden. Steven stak de hand op, hij wuifde nog even naar ons en wij hebben weerom gewuifd. En jammer genoeg dat dit gebeurd is.

Officieel zou dit niet gebeurd zijn, maar hoe kwam dat.... Die mannen werden vastgezet in de werkbarak. Daar moesten ze wachten en er werd afgesproken dat ze hen om half vier weer zouden vrijlaten, want de boeren moesten weer melken. Maar helaas kwamen toen die mensen van 't Scholtenhuis. Die wilden eten hebben en zeiden: "Wat doen die mensen hier?" Dat werd hen uitgelegd. Toen zeiden ze: "Er is standrecht, dat moet voltrokken worden". Ze schoten ze allemaal dood. Ik zie het nog. Ik had die twee auto's er heen zien gaan en ik stond nog buiten de deur. Wij woonden er een paar meter van af en zag ze daar omscharrelen bij de werkbarak. Toen zag ik dat ze wegliepen en ooh heden, ik zag ze vallen. Ik ging gauw ons huis in en ik riep: "Mem, mem, kom gauw, ze schieten ze allemaal dood". Toen kwam mijn moeder ook naar buiten en wij hebben het gezien. We waren helemaal van slag. Vlak daarop reden ze bij ons langs, de luxe auto voorop, het bestelwagentje er achter aan. En ik zie nog de onderkant van de voeten voor die twee raampjes. Daar reden ze weg. Ja, toen waren we helemaal van slag.....

Toen ze net vertrokken waren kwam de vrouw van Sibbel de Wal met haar schoonzuster, de vrouw van Jappie de Wal. Die woonde op Trimunt. Ze kwamen er aanlopen en zeiden: "Wij waren daar net op de hoogte en toen werd er zo geschoten. Hebben jullie dat gehoord?" Wij zeiden: "Ja". Toen vroegen ze: "Wat zou dat zijn?" Wij zeiden dat we er niets van wisten.

Wij wisten natuurlijk al wat er gebeurd was. Maar wij durfden het niet zeggen. En zo goed als ik het weet heeft het wel veertien dagen geduurd, misschien wel drie week, voordat men officieel bericht kreeg dat ze dood geschoten waren. Maar 's avonds om een uur of acht, wisten wij al dat ze in Appelbergen begraven waren, want dat ging dan via, via. Ik denk dat we door het ondergrondse netwerk al op de hoogte waren dat ze daar begraven waren. Dat was eigenlijk de grootste domper op Trimunt. En als ik er aan denk, vind ik het nog verschrikkelijk.

Luchtfoto boerderij Kloosterweg 1. Nu camping Trimunt

N.B. In 2018 is Arend Hoekstra overleden, zijn vrouw Brechtje woont in Surhuisterveen.

Het vakwerk

Cobi Olijve

In 't Olde Guet nr. 32 stond een artikel betreffende Hooiweg 35 te Lucaswolde. We gaven daarin aan verder onderzoek te doen naar de woning. We waren vooral benieuwd wanneer het vakwerk was aangebracht. Ons bestuurslid Henk van der Wijk leverde bijna de hele bewonerslijst en daarmee zijn we verder op zoek uitgegaan.

In 1885 wordt door Ine Veenstra (veenbaas) en Wietske de Vries op een perceel hooiland een boerderijtje gebouwd. Ine Veenstra is geboren in 1847 te Noordwijk. Hij was een zoon van Jan Hendriks Veenstra en Stientje Hendriks van der Velde.

Ine was veenarbeider. Hij trouwt op 2 februari 1878 met Wietske de Vries, geb. 1862. Wietske is dan 16 jaar. Het gezin krijgt 4 kinderen: Jan (1878), Reinder (1879), Johannes (1882) en een meisje, Eltje (1884).

Ine werkt zich op tot veenbaas en bouwt dus in 1885 het boerderijtje aan de Hooiweg. Vier jaar later overlijdt Ine Veenstra. Wietske blijft achter met vier kleine kinderen, waarvan de jongste net een jaar is.

Na het overlijden van Ine Veenstra komt de woning in bezit van de Diaconie van De Wilp. Wie de huurders op dat moment zijn is niet bekend. Mogelijk heeft Wietske het nog een tijdje kunnen huren.

In 1924 kopen Meindert van der Velde, geboren in Boerakker in 1890 en Renstje Roffel, geboren in 1889 te Zevenhuizen, de woning. Zij zijn arbeiders, later landbouwers.

Meindert en Renstje krijgen 7 kinderen: Gerrit (1912- 1986) , Aldert (1913), Ties (1915. In 1918 op driejarige leeftijd overleden), Lemke (1918 - 1980) , Ties (1920- 2012), Hendrik (1922)

Gerrit van der Velde, de oudste zoon van Meindert en Renstje, is ongehuwd en blijft bij zijn ouders inwonen. De andere kinderen stichten elders een gezin. Vader Meindert overlijdt in 1955. Gerrit blijft met zijn moeder in het boerderijtje wonen. Moeder Renstje komt in 1965 te overlijden, 10 jaar na haam echtgenoot.

Na het overlijden van zijn moeder gaat bij de boedelscheiding de woning naar Gerrit. Hij is veehouder en landarbeider.

In 1970 doet Gerrit van der Velde de woning van de hand. Het pand komt in bezit van Emile Truijen, die het gebruikt als zomerverblijf.

Emile Andreas Hubertus Truijen, geboren in 1928 in Surabaya, was een Nederlandse architect. Ook meubelontwerper en industrieel ontwerper. Samen met Rob Parry had Truijen een ontwerp bureau. Ze ontwierpen o.a. winkelinrichtingen, stands op beurzen, exposities.

Hun bekendste werk zijn de bekende rode brievenbus voor de PTT.

Later heeft Truijen een ontwerp bureau met Jan Lucassen en wordt hij Hoogleraar Industrieel Ontwerpen aan de Technische Hogeschool te Delft. Emile Truijen is in 2003 overleden.

Het vakwerk

De woning aan de Hooiweg werd in 1973 verkocht aan Alfred Brons. Hij kwam uit Groningen en was programmeur.

Omdat aan de linkervoorzijde van het pand de stenen en voegen naar beneden wegliepen kwam Brons op het idee vakwerk aan te brengen. Hierdoor werd het lelijke linker gedeelte van de voorgevel aan het oog onttrokken.

Alfred Brons maakte zelf het vakwerk aan de woning. Het hout wat nodig was voor het maken van de vakken kocht hij bij een aannemer/timmerman in Boerakker, waarschijnlijk bij De Wit.

Tijdens de strenge winter van 1979. Op de voorgevel was toen nog geen vakwerk aangebracht. De man met sneeuwschuiver is buurman Hummel.

Zoals de huidige bewoners al dachten is het vakwerk dus uit cosmetisch oogpunt aangebracht. Ook werd links achter een bijgebouw gerealiseerd.

Alfred Brons heeft er tot 1988 gewoond en heeft het nu unieke pand toen verkocht aan Marcel Del-Bo en Ria Esser, die het op hun beurt in 1988 weer doorverkochten aan Aaffien van Meurs en Sofia Maria Riksmann.

Na een relatiebreuk werd de woning 4 jaar later al weer van de hand gedaan en in 1992 werd Ineke Kroeze eigenaar. Zij heeft het bijgebouw eind jaren 90 verbouwd en uitgebreid.

In mei 2003 kwam Hetty Zeilemaker ook te wonen op Hooiweg 35.

Het oude boerderijtje van oorspronkelijk 90 m² is ondertussen flink verbouwd: in 2005 een nieuw rieten dak erop en een gedeeltelijke binnenrenovatie. En in 2009 is er een stuk aangebouwd, zodat het woonboerderijtje kon worden verbonden met het bijgebouw.

Het woonoppervlak werd daarmee uitgebreid naar 175 m² met een heerlijk vrij uitzicht op het Dwarsdiepgebied.

Op deze luchtfoto van Hooiweg 35 is goed te zien welke metamorfose het boerderijtje in de loop der jaren heeft ondergaan

Een herinnering met een luchtje

Taeke Plas

In een ouder nummer las ik het verhaal van meester Zijp. Een goede bekende in onze familie. Zijn zoon Gert trouwde met de zuster van mijn vaders zwager. Maar daar gaat het nu niet om. Het gaat over Eeuwe Duursma, de noodslachter uit De Wilp in het verhaal van meester Zijp, van voor, tijdens en na de Duitse bezetting.

Eeuwe en Dientje (zijn vrouw) woonden tegenover de begraafplaats in De Wilp, naast de ouders van vader, onze opa en opoe. Het erf van beide woningen liep gewoon 'in elkaar over', om het zo maar te zeggen. Er was geen afscheiding en zo kon het gebeuren dat de gekortwiekte kauw van Thijs, de jongste zoon van Eeuwe en Dientje, (die twee jaar ouder was dan ik), net zo vaak in het achterhuis van onze opa en opoe rondscharrelde, als in dat van de Duursma's. En als wij bij opa en opoe waren, dan liepen mijn broer en ik ook net zo gemakkelijk bij de Duursma's naar binnen voor een koekje of een snoepje. Het was allemaal heel gemoedelijk. Er was nog een zoon bij de Duursma's, Piet, een jaar of zeven ouder dan Thijs. Piet was een zogenaamde 'dagloner'.

Mijn vader had een rietdekkersbedrijf en als het erg druk was, hielp hij vader vaak een aantal weken. Jaren later, toen ik op het kantoor van de Friesch-Groningsche Suikerfabriek op de afdeling loonadministratie werkte, trof ik hem daar aan de balie om zijn loonzakje te halen en hebben we een paar keer samen geluncht! Tenslotte was er nog een dochter, jonger dan Piet maar ouder dan Thijs, alleen daar heb ik de naam niet van onthouden.

Verder met mijn verhaal

Het achterhuis van de Duursma's was iets langer dan dat van opa en opoe. Er was een extra ruimte aangebouwd. Die ruimte was helemaal ingericht - zoals ik ook wel bij slager Wouda in Marum heb gezien - als een slachtplaats. Er hingen kettingen aan het plafond, zodat de te slachten dieren omhoog getakeld konden worden. Verder was alles wat van een slachtplaats verwacht mocht worden aanwezig.

De beide woningen in 2020. Rechts de woning van destijds slagerij Duursma, links van de familie Plas

En dat er werd geslacht was niet alleen te zien in dat aanbouwsel. Je kon het ook zien en héél goed ruiken, want het afval werd niet altijd even netjes opgeruimd. Nee, de resten van de geslachte dieren werden dan achter de slachtplaats buiten neergelegd, eigenlijk meer op een hoop geworpen. Dat bleef dan regelmatig dagenlang liggen, voordat het werd afgevoerd naar de kadaververwerking in Bergum. Vooral als er veel noodslachtingen waren, lag er soms een behoorlijke berg. Normaal gesproken zou dat niet zo erg zijn geweest, maar bij erg warm weer begon dat afval dan te rotten en aller vreselijkst te stinken. Vooral bij Zuidwestelijke wind. Opoe zei dan vaak tegen ons: "Jongens hou die deur dicht, het stinkt hier zo!"

Dat slachten in het achterhuis van Duursma duurde tot rond 1956, toen werd de noodslachting verplaatst naar de Oude Zuiderweg tussen Tolbert en Leek. Maar toen ik in dat verhaal over meester Zijp de naam Eeuwe Duursma las, rook ik weer die rottende resten achter hun huis.

Zoekplaatje

We kregen deze foto van Stichting Oudheidkamer Fredewalda uit Tolbert. De foto komt uit een erfenis van mevrouw Cazemier – de Boer. Waarschijnlijk stond deze boerderij aan de Jonkersvaart. Kan iemand ons er meer over vertellen? Waar stond het pand?

Ook over onderstaande foto willen we graag meer informatie. Welke weg is dit?

Reacties kunt u sturen naar cobiolijve@yahoo.com of bellen naar 0594 643543.

't Olde Guet is een uitgave van de vereniging *Heemkundekring Vredewold-West* in Marum.

't **Olde Guet** betekent letterlijk: oude land of landerij.

In het jaar 1470 heeft het klooster Trimunt zijn grondbezit in het kerspel Marum uitgebreid, door de verwerving van 'Tyarsema Olde Guet' gelegen tussen de Ae en de Haar.

't *Olde Guet* verschijnt minimaal 2x per jaar. De verkoopprijs voor een los nummer bedraagt € 8,50. U kunt lid worden van onze vereniging voor € 17,50 per jaar. U ontvangt dan 2x per jaar ons ledenblad 't Olde Guet en nieuwsbrieven, alsmede toegang tot lezingen, excursies, enzovoort. Leden die verder weg wonen en het ledenblad per post toegestuurd moeten krijgen betalen voor een lidmaatschap € 20,- Opgave bij de ledenadministratie of de secretaris.

Het lidmaatschap van de HVW loopt per kalenderjaar. Opzeggingen ontvangen door de ledenadministratie ná 1 januari, gaan dus pas het daarop volgende jaar in.

Bij de omslag

De afbeelding op de omslag is het schilderij dat de Marumse kunstenaar Tony Simon heeft gemaakt voor de raadzaal van het gemeentehuis van Marum. De acht personen op de voorgrond stellen de geschiedenis en de toekomst voor; daarnaast ook de integratie van de Molukse gemeenschap in Marum. De gebouwen op de achtergrond staan voor de acht dorpen die samen de gemeente vormen, v.l.n.r. Lucaswolde, Jonkersvaart, Noordwijk en Boerakker, Nuis, De Wilp, Niebert en Marum.

Doel van de vereniging *Heemkundekring Vredewold-West*:

De vereniging houdt zich actief bezig met het erfgoed van het eigen heem om het waardevolle uit de geschiedenis van de gemeente Marum te behouden en de belangstelling voor en kennis van onze leefgemeenschap in heden en verleden te vergroten.

Bestuursleden van de vereniging *Heemkundekring Vredewold-West*:

- Koos Vos, voorzitter
Willemstad 5, 9363 XE Marum. Tel. 0594-643543.
- Wim Alberda van Ekenstein, secretaris
Het Riet 2, 9363 KG Marum. Tel. 0594-642835.
- Wouter van Schaik, penningmeester
Westerweg 39, 9824 TE Noordwijk. Tel. 0594-659238
- Gonneke Teeuwen - Renssen, ledenadministratie
Hoornweg 62, 9363 EH Marum. Tel. 0594-642945
- Henk van der Wijk, beheerder website
Van Houtenwei 4, 9248 SC Siegerswoude. Tel. 06-52126859

Redactie:

Koos Vos en Cobi Olijve
Willemstad 5, 9363 XE Marum. Tel. 0594-643543

Redactiesecretariaat:

Willemstad 5, 9363 XE Marum. Tel. 0594-643543
ehkvos@gmail.com

Website: www.historischmarum.nl

Bankrekening: NL97 RABO 0330 7161 23 t n.v. Heemkundekring Vredewold-West

ISSN nummer: 1877-8968

Druk: Huisman Drukwerk Reclamegroep, Marum